

Aan:
de voorzitter en leden van provinciale staten
van Drenthe

Assen, 14 april 2004

Ons kenmerk 13/6.14/2004003051

Behandeld door mevrouw T. Harmelink (0592) 36 58 54 en mevrouw A.M.M. de Graaf
(0592) 36 58 38

Onderwerp: Interprovinciaal Overleg(IPO)-rapportage Milieu, water, landbouw en
natuur 2003/Monitoringsrapportage 2003, Nota energiebeleid

Geachte voorzitter/leden,

Ook in 2003 is door en voor de twaalf provincies de IPO-monitoringsrapportage uitgebracht. In de rapportage is verslag gedaan over de voortgang en resultaten van de IPO-Milieugenda en de Interprovinciale programmering natuur. Bovendien is de bijdrage, die de twaalf provincies gezamenlijk leveren aan het bereiken van de doelstellingen van het nationale milieu- en natuurbeleid, in beeld gebracht. De Interprovinciale rapportage Milieu, water, landbouw en natuur rapporteert over het jaar 2002 en is eind 2003 vastgesteld in de IPO-Adviescommissie Milieu, Water, Landbouw en Natuur. Hiermee is de beleidscyclus van rapporteren, evalueren en adequate informatie verzamelen voor het nieuwe jaarprogramma perfect op elkaar volgend en sluitend geworden.

De rapportage is in nauwe samenwerking met het Milieu- en Natuurplanbureau Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu opgesteld.

Daarmee is inhoudelijk de koppeling gelegd met de Milieu- en natuurbalans die medio september zijn uitgebracht. In de bijlage Drenthe nader belicht wordt de situatie in Drenthe specifiek beschreven.

Ook is bij deze brief de provinciale Monitoringsrapportage 2003, Nota energiebeleid gevoegd. De Nota energiebeleid heeft zowel doelstellingen op de korte termijn (veelal activiteiten) en doelstellingen op de (middel)lange termijn (reductiedoelstellingen). Ten aanzien van de kortetermijndoelstellingen (veel activiteiten conform het bijbehorende Activiteitenprogramma 2002-2005) kan gesteld worden dat de provincie goed op schema ligt.

De doelstellingen op langere termijn zijn echter veel moeilijker te monitoren. Om toch een goed inzicht te krijgen in de effecten van het provinciale beleid op het energieverbruik binnen de provincie Drenthe is de Productgroep Milieubeheer voornemens zich het komende jaar te gaan beraden over hoe hiervoor een doelmatig monitoringsprogramma kan worden opgezet.

Wij hopen u door middel van deze twee rapportages een goed inzicht te hebben gegeven van de activiteiten en resultaten van de verschillende provincies op het gebied van milieu, water, landbouw en natuur als van de inspanningen van de provincie Drenthe op het gebied van het gevoerde energiebeleid.

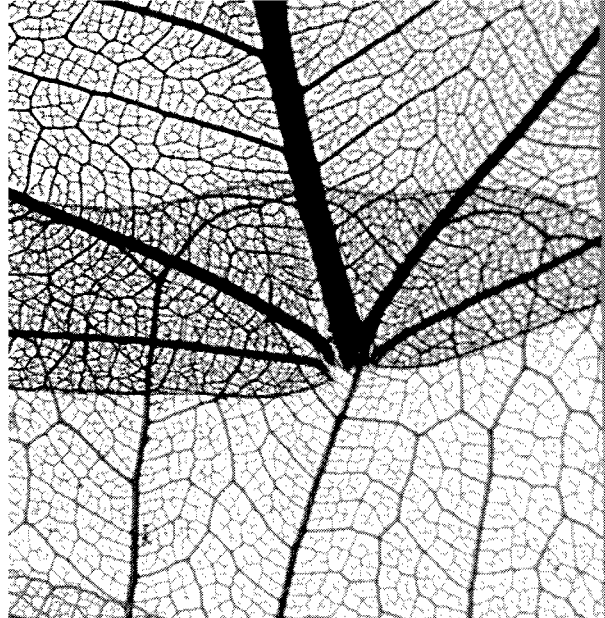
Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

Bijlage(n):
ab/coll.

Interprovinciaal Overleg

ip
o

Samenvatting

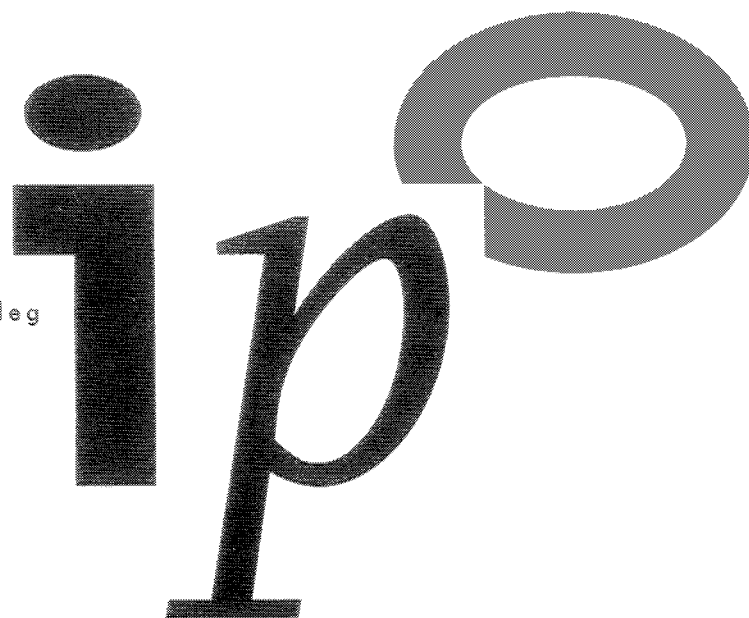
Interprovinciale Rapportage

2003

Milieu, Water,
Landbouw en Natuur

Interprovinciaal Overleg

Samenvatting

Interprovinciale Rapportage

2003

Milieu, Water,
Landbouw en Natuur

Colofon

uitgave	Interprovinciaal Overleg
tekst en redactie	Projectgroep BEM 01 met bijdragen van IPO, provincies en RIVM
gegevensaanlevering	IPO, provincies, RIVM, FO-Industrie, DHV, AOO, LMA, EC-LNV, K+V, KEMA, CBS, Emissieregistratie, PEM, RIZA, CIW, NVL en Alterra.
bronnen foto's	RIVM
figuren	Projectgroep
ontwerp en opmaak	Marjan Kramer, Studio RIVM
ontwerp omslag	Marjan Kramer, Studio RIVM
druk	drukkerij Wilco bv, te Amersfoort
internet	www.ipo.nl www.ipo.rivm.nl

INHOUDSOPGAVE

5	1	Inleiding
7	2	Beleid, monitoring en evaluatie
9	3	Duurzame ontwikkeling bij provincies
11	4	Milieu en Landbouw
13	5	Milieu en Stedelijk Gebied
15	6	Milieu en Water
19	7	Milieu en Bodem
21	8	Natuur
25	9	Milieu en Energie
29	10	Milieu en Verkeer
31	11	Milieu en Afval
33	12	Milieu en Bedrijven
35		Bijlage: Organisatie

Inleiding

De IPO Monitoringsrapportage Milieu, Water, Landbouw en Natuur 2003 heeft een andere opzet gekregen dan voorgaande jaren. Alleen de samenvatting komt dit jaar in boekvorm. Het hoofdrapport met alle gegevens is op cd-rom aan de samenvatting toegevoegd en is hier op de laatste pagina aangehaakt. Tevens is een internetversie beschikbaar (www.ipo.rivm.nl).

Voor elk van de hoofdstukken van de monitoringsrapportage zijn in deze samenvatting de belangrijkste elementen beschreven. Voor de kernonderwerpen van elk hoofdstuk is daarnaast schematisch een beoordeling gepresenteerd op een goed-tot-slecht schaal. Dit is gedaan door de doelstellingen en voornemens van het beleid af te zetten tegen wat in 2002 de situatie was en door de provincies is gerealiseerd.

Met beoordelingen van belangrijke onderwerpen van een beleidsveld is het ook mogelijk om iets te zeggen over dat beleidsveld in zijn totaliteit. Op deze manier is ook in algemene zin een oordeel te geven over de vorderingen binnen de verschillende invalshoeken van het interprovinciale milieu-, water-, landbouw- en natuurbeleid. Het onderstaande schema geeft van de verschillende hoofdstukken een algemene beschouwing.

Hoe staat het met...				
Beleid, monitoring en evaluatie				
Duurzame ontwikkeling bij provincies				
Milieu en Landbouw				
Milieu en Stedelijk Gebied				
Milieu en Water				
Bodembeheer				
Natuur				
Milieu en Energie				
Milieu en Verkeer				
Afval				
Milieu en Bedrijven				

Beleid, Monitoring en Evaluatie

Commissie Alders

Provincies zijn bezig om concrete projecten op te zetten die bijdragen aan duurzame ontwikkeling dan wel het elimineren van een hardnekkig milieuprobleem. Weliswaar hebben tot dusver alle provincies tenminste één project ingediend, de uitvoering staat daarentegen nog aan het begin.

Beleid

De provinciale strategische plannen voor de leefomgeving zijn in toenemende mate integraal van karakter. Er waren in 2002 vier provincies met een volledig geïntegreerd Omgevingsplan: Groningen, Drenthe, Flevoland en Limburg. Onderling vertonen de provinciale plannen grote verschillen. Dit komt omdat er vooral maatwerk voor de regio geleverd wordt. Steeds meer provincies gebruiken de beleidscyclus als handvat bij het opzetten van het omgevingsbeleid. Hierdoor is er in toenemende mate aandacht voor de doorwerking van het beleid. Het is nu vervolgens de kunst om hier uitwerking aan te geven.

Monitoring

Alle provincies publiceren periodiek toestandrapportages waarin gegevens worden gepresenteerd over de omgevingskwaliteit. Ook de provinciale prestaties worden overal bijgehouden. Het monitoren van de doorwerking van het provinciale beleid wordt nog 'slechts' door ruwweg de helft van de provincies opgepakt. Er vindt steeds meer een verschuiving plaats van 'monitoring aan de poort' (bij beleidsambtenaren) naar 'monitoring in het veld' (bij de doelgroepen).

Evaluatie

Er zijn veel verschillen in de wijze waarop provincies omgaan met en uitvoering geven aan beleidsevaluatie. Veelal gebeurt dit ad hoc. Alleen Gelderland had in 2002 een evaluatieprogramma waarin is aangegeven welke evaluaties de komende jaren zullen worden uitgevoerd. De leerpunten uit de beleidsevaluaties worden nog onvoldoende betrokken bij de ontwikkeling van nieuw beleid. In IPO-verband bestaat sinds enkele jaren een beleids-evaluatie die gekoppeld is aan de monitoringsrapportage. De evaluatie leidt tot bestuurlijke en ambtelijke aanbevelingen. Ook hier vindt nog onvoldoende doorvertaling van de aanbevelingen in nieuw IPO-beleid plaats.

Hoe staat het met...	
Commissie Alders	
Beleid	
Monitoring	
Evaluatie	

Duurzame ontwikkeling bij provincies

Invoering provinciaal bedrijfsinterne milieuzorgsysteem

De rijksoverheid hecht veel waarde aan milieuzorgsystemen volgens ISO 14001 bij overheden, waaronder dus ook de provincies.

Wat betreft de prestaties van de provincies in 2002 met betrekking tot de totstandkoming van een bedrijfsintern milieuzorgsysteem (BIM) komt een niet erg rooskleurig beeld naar voren: slechts drie provincies hebben te kennen gegeven (deels) een BIM in werking te hebben in hun organisaties. Eén provincie heeft een BIM in offertestadium.

Duurzaam inkoopbeleid provincies

Overheden spelen een cruciale rol bij het stimuleren van duurzame ontwikkeling. Vanaf 1999 loopt een IPO-project waar de provincies de intenties in een convenant hebben uitgesproken om duurzaam inkopen te bevorderen. Slechts zeven provincies hebben aangegeven volgens dit convenant aankopen te verrichten.

De bereidheid van de overige provincies met betrekking tot duurzaam inkopen kan door gebrek aan informatie niet worden ingeschat.

Duurzame energie bij provincies

De aandacht voor duurzame energie is volop in de belangstelling bij de provincies. Met name wat betreft energiebesparing ondernemen veel provincies activiteiten. Hierin vormt ook het vervoersmanagement een belangrijk element.

Veel provincies hebben aangegeven dat ze in 2002 activiteiten hebben ondernomen om het energiegebruik door de provinciale organisatie terug te dringen. Utrecht geeft concreet aan dat ze het stroomverbruik in 2002 voor het provinciehuis hebben weten terug te brengen met 15% ten opzichte van 1999.

Hoe staat het met...	
Invoering van bedrijfsinterne milieuzorgsysteem	--
Duurzaam inkoopbeleid provincies	--
Duurzame energie bij provincies	---

Grondwateronttrekkingen

Slechts vier provincies kunnen gegevens voor 2002 presenteren over de hoeveelheid onttrokken grondwater door de landbouwsector. Drenthe is koploper met 2 miljoen kuub, daarna volgen Flevoland en Zeeland met respectievelijk 1,3 en 0,09 miljoen kuub.

In Fryslân vindt geen grondwateronttrekking door de landbouw plaats. Zeeland heeft de meeste grip op de grondwateronttrekkingen door de landbouw doordat zowel gegevens als kwantitatieve doelstellingen beschikbaar zijn.

Vier provincies hebben in 2002 één of meerdere projecten uitgevoerd of gerealiseerd. Dit waren Gelderland, Flevoland, Limburg en Noord-Brabant. Het betrof hier veelal stimuleringsprojecten.

Tweederde van het aantal provincies geeft aan dat andere overheden en/ of doelgroepen betrokken zijn bij het beleid op het gebied van grondwateronttrekkingen in de landbouw. Genoemd worden vooral drinkwaterbedrijven, waterschappen, standsorganisaties en terreinbeherende instanties.

Gewasbeschermingsmiddelen

De emissies van gewasbeschermingsmiddelen namen in de periode vanaf 1985 tot 2000 fors af (ongeveer 70%). Het blijft lastig om verbruikscijfers per provincie te verkrijgen. Uit cijfers van 1999 blijkt dat Noord Holland, Flevoland en Zeeland de provincies zijn met het hoogste verbruik. Utrecht, Fryslân en Overijssel scoren daarin laag. Er zijn slechts enkele provincies die kwantitatieve doelstellingen voor het gewasbeschermingsmiddelen-gebruik hebben geformuleerd (Noord-Brabant, Utrecht, Overijssel (deels)).

Veel provincies voeren actief beleid om het verbruik van gewasbeschermingsmiddelen terug te dringen. In 2002 waren veel projecten gepland en vrijwel allen zijn ook uitgevoerd en gerealiseerd.

Bij vijf provincies was er in 2002 sprake van doorwerking. Dit betrof veelal de waterschappen en de standsorganisaties die bij provinciale projecten werden betrokken.

Ammoniak

De ammoniakemissie is landelijk afgenomen van circa 232 miljoen kilogram in 1990 tot circa 148 miljoen kilogram in 2001. Naar verwachting wordt voor ammoniak het EU-plafond voor 2010 van 128 miljoen kilogram met het vastgestelde beleid wel gehaald. De NMP-4 doelstelling is scherper geformuleerd (maximaal 100 miljoen kilogram). Extra aanvullende maatregelen zijn noodzakelijk om deze doelstelling te halen.

Voor 2002 zijn geen ammoniakemissiecijfers beschikbaar uitgesplitst over de provincies. Alleen Drenthe, Gelderland en Noord-Brabant hebben hier doelstellingen voor geformuleerd. Vrijwel geen provincie heeft in 2002 projecten uitgevoerd of acties ondernomen met betrekking tot de ammoniakreductie. Via de reconstructiegebieden wordt een reductie van ammoniak bereikt, dit is echter een rijksproject waaraan de provincies meewerken.

De ammoniakreductie wordt bereikt door groene stallen te bouwen en het realiseren van nieuwe stallen volgens de best bestaande technieken. Een overzicht hiervan is echter niet te verkrijgen.

Hoe staat het met...	
Grondwateronttrekkingen	-
Gewasbeschermingsmiddelen	+
Ammoniak	+

5 Milieu en Stedelijk gebied

Beleidsontwikkeling milieu en economie

In 1997 heeft de regering de eerste nota Milieu en Economie aangeboden aan de Tweede Kamer. De hoofddoelstelling van deze nota is om een ont koppeling te realiseren tussen economische groei en de milieudruk. Vrijwel alle provincies hebben in 2002 deze hoofddoelstelling uitgewerkt in het beleid. De uitwerking vertoont wel verschillende benaderingswijzen die hebben geleid tot vrij aanzienlijke onderlinge verschillen. Er zijn derhalve in 2002 een grote verscheidenheid aan projecten en acties bij de verschillende provincies opgestart. De voortgang is bemoedigend: veel projecten zijn al gerealiseerd, anderen zijn nog in de uitvoeringsfase.

Duurzame bedrijventerreinen

Provincies hanteren verschillende definities en criteria voor het begrip duurzame bedrijventerreinen. Toch bestaat over de inhoud overeenstemming: een integrale aanpak, noodzakelijk om conflicterende doelstellingen met elkaar in evenwicht te brengen. Driekwart van de provincies hebben aangegeven duurzame bedrijventerreinen in voorbereiding te hebben. Het is voor provincies niet mogelijk gebleken aan te geven wat hiervan in 2002 is gerealiseerd. Ook kan niet worden aangegeven of er voorschriften voor duurzame bedrijventerreinen zijn opgenomen in actuele bestemmingsplannen. Het is (nog) niet mogelijk om het milieurendement aan te geven van duurzame bedrijventerreinen.

Geluidsbeleid

Het geluidsbeleid staat volop in de belangstelling. Hoewel de sanering van de grootste knelpunten op het gebied van geluid (industrie, rail, weg) voortvarend wordt opgepakt, dient er nog veel werk te worden verricht. In het kader van de modernisering instrumentarium geluidsbeleid (MIG) wordt de Wet geluidhinder aangepast.

Het provinciaal geluidsbeleid is deels geformuleerd in meer algemene documenten, zoals een provinciaal Omgevingsplan, en maakt verder, al of niet in de vorm van beleidsregels, deel uit van een Provinciale milieuverordening, van vastliggend vergunningenbeleid en/of beleid ten aanzien van hogere grenswaarden. In een enkel geval is geluidsbeleid vastgelegd in een meer specifieke beleidsnota. Bij eenderde van de provincies zijn projecten en acties dan wel in voorbereiding, opgestart of afgerond. De anderen hebben geen acties in voorbereiding of zijn daarmee gestaakt omdat het wetsontwerp MIG door het Ministerie van VROM is ingetrokken.

Hoe staat het met...					
Beleidsontwikkeling milieu en economie					
Duurzame bedrijventerreinen					
Geluidsbeleid					

Regionale waterberging

Als het gaat om het aanwijzen van ruimte voor waterberging hebben de meeste provincies net (of nog net niet) het stadium afgesloten van het opstellen van ambities en procedures, en het aanwijzen van zoekgebieden voor waterberging. De gevolgde methodes en hoeveelheden verschillen onderling aanzienlijk. De provincies die daadwerkelijk al ruimte voor waterberging hebben aangewezen in een bestemmingsplan, hebben dit voor (veel) minder dan 10% van het geambieerde aantal hectares gedaan. Gezien de lange looptijd van de plannen voor waterberging en de experimentele fase waarin het beleid zich vooralsnog bevindt, is het te vroeg om te spreken van voor- of achterliggen op schema.

Waterconservering

De provincies die waterconservering in de landbouw invullen, doen dit allen op een verschillende wijze. De cijfers zijn daarom moeilijk te vergelijken. In de drie provincies waar een specifieke opgelegde peilverhoging in een specifiek omschreven landbouwgebied wordt nagestreefd (Gelderland, Utrecht, Limburg), komt deze peilverhoging zeer traag op gang. Zeeland is een positieve uitzondering.

Verdrogingsbestrijding

De verdrogingsbestrijding was in 2000 volop in de uitvoeringsfase. Op 53% van het areaal aan verdroogde gebieden was actie ondernomen. Ruim 15.000 hectare (ofwel 3%) van het areaal was in 2000 hydrologisch geheel hersteld, en 30% was 'gedeeltelijk hersteld'. Eind 2002 ontbraken gegevens om een uitspraak te doen over de voortgang van verdrogingsbestrijding in 2001 en 2002. Dat is op zich al een zorgelijk gegeven. De gegevens die er zijn, zoals het Alterra-rapport 'Blauw voor groen, nog veel te doen' en de cijfers uit de Uitvoeringscontracten Rijk-Provincies, suggereren dat de uitvoering van de verdrogingsbestrijding in 2001 en 2002 stagneerde.

GGOR

De doelstelling uit de vierde Nota waterhuishouding dat de provincies uiterlijk in 2002 een Gewenst Grond- en Oppervlaktewater Regime (GGOR) vaststellen, is niet gehaald. Het meest vergevorderd zijn Limburg en Brabant. Recent is afgesproken dat de GGOR's in 2010 moeten zijn vastgesteld. De meeste provincies zijn begonnen met het opstellen van het GGOR. Tweederde van de provincies wil dat de GGOR voor 2010 voor hun gehele grondgebied is vastgesteld. GGOR wordt voornamelijk gezien als een integraal instrument.

Beekherstel

De meeste provincies zijn vanaf 2000 bezig met het herstel van kilometers watergang. Enkele anderen zijn al vanaf begin jaren '90 bezig. In die jaren zijn meestal enkele tientallen kilometers watergang hersteld.

De voortgang van het ecologisch herstel van watergangen varieert bij de verschillende provincies. Zeeland en Limburg liggen voor op de eigen doelstelling; de overige provincies liggen op schema of lopen hierop iets achter.

Verontreinigde waterbodems

De sanering van de waterbodems verkeert nog in een beginfase. Gezien het feit dat eind 2002 nog slechts 5% was gesaneerd, is het zeer de vraag of het tussendoel, een saneringspercentage van 20% van de ernstig vervuilde waterbodems in 2005, wordt gehaald. Van de provincies die achter lopen zegt 80% dat zij nog geen lange termijnplanning hebben opgesteld.

Diffuse bronnen

Van diffuse bronnen spreekt men wanneer de verontreiniging niet van een punt afkomstig is, maar van diverse, verspreide oorzaken. Het aandeel van diffuse bronnen is in absolute zin gelijk gebleven, terwijl puntlozingen afnamen. Aanpak van diffuse bronnen verloopt over een groot aantal verschillende deel terreinen. Fryslân en Brabant hebben beleid dat het verst is gevorderd (hier is ook een hoger budget beschikbaar), Groningen en Flevoland blijven achter.

Riooloverstorten

De eisen waaraan het gemeentelijk rioleringsstelsel moeten voldoen zijn beschreven in de Basisinspanning Riolerings. In 2005 moeten alle Nederlandse gemeenten aan deze verplichting voldoen. Eind 2002 was alleen Fryslân aardig op weg dit doel te bereiken. De meeste provincies geven aan dat zij waarschijnlijk deze doelstelling niet gaan halen. De inschatting is dat in 2005 driekwart van de gemeenten aan de vastgestelde eisen zal voldoen.

Stedelijke waterplannen

In de 4e Nota Waterhuishouding wordt gesteld dat alle gemeenten binnen drie jaar stedelijke waterplannen opstellen. Er waren eind 2002 vier provincies waar het percentage gemeenten met een stedelijke waterplan tussen de 10 en 20 lag. Bij de andere provincies was dit lager dan 10%.

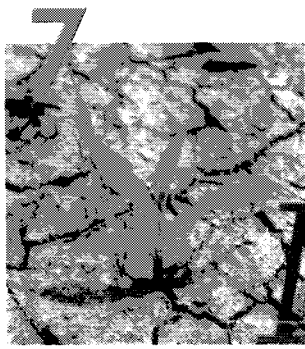
In de stedelijke waterplannen zijn doelen opgenomen voor de afkoppeling van verhard oppervlak van de riolerings. De meeste provincies hebben deze overgenomen. De doelstelling van 60% afkoppeling van de neerslagafvoer in stedelijke uitbreidingsplannen wordt gehaald. In bestaand stedelijk gebied is het afkoppelen technisch moeilijker te realiseren. De bereikte 5% afkoppeling blijft vooralsnog achter bij de doelstelling van 20%. De meeste provincies hebben subsidiegelden voor gemeenten gereserveerd, gemiddeld 60 duizend euro. Er was in 2002 sprake van onderbesteding van deze gelden.

Watertoets

De Watertoets is opgezet als een instrument om in een vroegtijdig stadium water op te nemen in ruimtelijke plannen. De Watertoets blijkt inmiddels ruime bekendheid te genieten. Met ingang van 2001 is de Watertoets verplicht en alle provincies gebruikten eind 2002 dan ook de Watertoets.

De huidige toepassing beperkt zich echter nog te vaak tot elementen van het proces in plaats van het proces als samenhangend geheel. Vooral het informeren, prioriteren en afspraken maken bij de start van de planvorming worden weinig benut. De advisering is nog te weinig op maat toegesneden. Locatiekeuzen blijven buiten beeld. Ook is van strikte toetsing en beoordeling nog weinig sprake.

Hoe staat het met...				
Regionale waterberging				
Waterconservering		-		
Verdrogingsbestrijding				
GGOR		-		
Beekherstel				
Verontreinigde waterbodems		-		
Diffuse bronnen				
Riooloverstorten		-		
Stedelijke waterplannen				
Watertoets				

Milieu en Bodem

Ontgrondingen

Negen provincies hebben voor de periode 1998-2008 taakstellingen opgenomen voor de winning van beton- en metselzand. Ten aanzien van ophoogzand zijn geen taakstellingen geformuleerd. De voorlopige cijfers geven aan dat in de periode 1998-2002 bijna 75 miljoen ton beton- en metselzand is gewonnen en 87 miljoen ton ophoogzand. Voor de winningen beschikt een aantal provincies over bouwgrondstoffenplannen. Hierin staat beleid geformuleerd dat er op gericht is om zoveel mogelijk secundaire grondstoffen toe te passen in plaats van winning van primaire grondstoffen. Er zijn onvoldoende gegevens bekend om betrouwbare uitspraken te doen over reductie van primaire bouwstoffen door toepassing van secundaire bouwstoffen. Bij drie provincies zijn convenanten of samenwerkingsovereenkomsten afgesloten.

Bodembeheer

Ten aanzien van het bodembeheer komt het proces van het opzetten van bodeminformatiesystemen, bodemkwaliteitskaarten en bodembeheersplannen bij gemeenten goed op gang. In 2005 moet het landsdekkend beeld van de bodemkwaliteit gereed zijn. Hiermee faciliteren de provincies maatschappelijke processen en wordt stagnatie van ontwikkelingen door bodemvervuiling voorkomen.

Saneringen

In 2002 hebben de provincies bij ruim 60 hectare aan bodemsaneringsprojecten begeleiding gegeven, waarbij 1,9 miljoen kuub grondwater is gesaneerd. Het aantal bodemsaneringen in het kader van de bedrijvenregeling stijgt en de provincies ondernemen steeds meer activiteiten om de bodemsanering op bedrijventerreinen op te pakken.

Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing

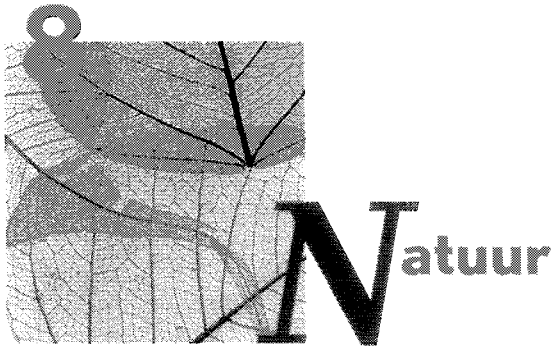
De invloed van het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing is in de bodemsanering steeds meer merkbaar. Door 62 programmameenten werden meerjarenprogramma's opgesteld en door 76 projectgemeenten werden projecten ingediend.

Thematische bodemmeetnetten

De thematische bodemmeetnetten leveren een adequaat inzicht in de verontreinigingen door diffuse bronnen in het landelijk gebied. De meetnetten zijn bij een aantal provincies gebiedsdekkend uitgevoerd, terwijl bij een ander deel van de provincies, ook afhankelijk per thema, in kwetsbare gebieden de bodemkwaliteit wordt gemeten. De meetnetten bodem- en grondwaterkwaliteit vervullen in het kader van het landsdekkend beeld een

belangrijke bijdrage bij het vaststellen van de bodemkwaliteit bij de diffuse verontreinigingen in landelijke gebieden. De meetnetten zijn nu en in de toekomst van essentieel belang om te voldoen aan de informatie over gebieden volgens Europese eisen. Een actueel voorbeeld is de Kaderrichtlijn Water.

Hoe staat het met...	
Ontgrondingen	↔
Bodembeheer	+
Saneringen	+
Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing	+
Thematische bodemmeetnetten	+

Begrenzings ecologische hoofdstructuur

Kern van het denken over en het realiseren van natuur en natuurbeleid in Nederland is de ecologische hoofdstructuur (EHS). De EHS dient in 2018 te zijn gerealiseerd, de uiteindelijk beoogde omvang is ongeveer 750.000 hectare. Van de 489.900 hectare door de provincies te begrenzen hectares is eind 2002 429.500 hectare daadwerkelijk begrensd. Dit betekent dat 89% van de totale provinciale taakstelling is gerealiseerd. Er zijn echter grote verschillen tussen de provincies te constateren. Groningen, Gelderland en Noord-Holland hebben driekwart of minder van de eigen doelstelling (te begrenzen oppervlakte in 2005) gehaald; Zeeland en Noord-Brabant hebben de eigen doelstelling al bereikt.

Ecologische structuur grondverwerving

Het grootste knelpunt voor de grondverwerving ten behoeve van de ecologische hoofdstructuur is de in de tweede helft van 2002 ingestelde aankoopstop. Tien provincies geven aan doelstellingen te hanteren voor de verwerving van grond ten behoeve van de ecologische hoofdstructuur. De provincies die een doelstelling hanteren hebben een gezamenlijke taakstelling voor grondverwerving van 129.700 hectare. Eind 2002 is hiervan 52% daadwerkelijk verworven. Hierbij moet worden aangetekend dat het werkelijke percentage aanzienlijk hoger ligt, aangezien een aantal gegevens ontbreken.

Gebiedsplannen en natuurdoeltypen

In het Programma Beheer, ingevoerd in 2000, zijn doelstellingen opgenomen. Om in aanmerking te komen voor subsidiegelden die hiermee annex zijn, moeten provincies gebiedsplannen en natuurdoeltypenkaarten realiseren.

Alle provincies hebben doelstellingen geformuleerd op het gebied van gebiedsplannen en natuurdoeltypen. De provinciale gebiedsplannen zijn vrijwel gerealiseerd. De helft van de provincies beschikt over een vastgestelde natuurdoeltypenkaart, bij de andere provincies is deze nog in ontwikkeling.

Ecologische structuur inrichting

Een groot aantal provincies heeft doelstellingen geformuleerd op het gebied van de inrichting van de ecologische hoofdstructuur. Opmerkelijk hierbij is dat deze doelstellingen vooral zijn gegeven in beleidsmatige omschrijvingen, vrijwel zonder uitzondering gericht op de realisatie van de EHS in 2018.

In veel gevallen wordt verwezen naar de desbetreffende provinciale beleidskaders.

Geen enkele provincie geeft kwantitatieve en/of kwalitatieve doelstellingen.

Veel informatie die specifiek betrekking heeft op het vastleggen, inrichten en overdragen van de EHS, is niet of niet voldoende beschikbaar.

Compensatiebeleid

In een aantal specifieke gebieden mag geen netto verlies in areaal en kwaliteit van natuurwaarden optreden. Ingrepen die in deze gebieden plaatsvinden, veelal infrastructuure werken, dienen te worden gecompenseerd. Opvallend is dat een vrij groot aantal provincies aangeeft projecten te kennen die leiden tot aantasting van de ecologische hoofdstructuur. Tweederde van het aantal provincies heeft concreet compensatiebeleid vastgesteld. Het is nog niet mogelijk concrete gegevens op te nemen met betrekking tot de omvang en de aard van de te treffen compenserende maatregelen.

Ecologische verbindingen

Het verbeteren van de verbindingen tussen natuurgebieden is van groot belang voor de uitwisseling van en tussen verschillende populaties en het verminderen van de uitsterfkans. Alle provincies hebben doelstellingen geformuleerd op het gebied van ecologische verbindingen. Hoewel de begrenzing redelijk vlot verloopt komt de realisatie maar moeizaam van de grond.

Strategische groenprojecten

Het Rijk heeft een aantal natuurontwikkelingsprojecten en grote groengebieden aangewezen als strategische groenprojecten, omdat deze van strategisch belang zijn voor de realisatie van het rijksbeleid. De voortgang van de strategische groenprojecten ligt redelijk op schema. Op eenderde van de realiseringstermijn is circa 40% van de verwervingstaakstelling ingevuld.

Natuurontwikkeling

Natuurontwikkeling richt zich op de natuurgebieden buiten de ecologische hoofdstructuur. Driekwart van de provincies geeft aan doelstellingen te hebben geformuleerd op het gebied van natuurontwikkeling. Over het al dan niet op koers liggen van de provinciale natuurontwikkeling kan, op basis van de beschikbare informatie, geen uitspraak worden gedaan. Vermelde succesfactoren voor natuurontwikkeling zijn: snelle grondverwerving, goede voorlichting, communicatie en voldoende financiële middelen.

Beleid voor de groene ruimte

Met de totstandkoming van de Nota Ruimte ontstaat een nieuw landelijk beleidskader voor de groene ruimte. Min of meer hierop vooruitlopend zijn reeds een aantal voorzieningen getroffen. Eén daarvan is de Kwaliteitsimpuls Landschap, die bestaat uit de aanleg van nieuwe en het herstel en onderhoud van bestaande kenmerkende landschapselementen. Daarnaast is in het najaar van 2002 de subsidieregeling voor het opstellen van Landschapsonwikkelingsplannen opengesteld. Beide regelingen staan aldus nog in de kinderschoenen.

Onderzoek en evaluatie

Vlakdekkend onderzoek van flora en fauna richt zich op het in beeld brengen van zeldzame soorten of anderszins waardevolle natuur. Het grootste deel van de provincies geeft aan in 2002 zowel vlakdekkend als monitoringsonderzoek naar flora en fauna uitgevoerd te hebben. Het resterende deel heeft geen vlakdekkend, maar wel monitoringsonderzoek

uitgevoerd. Vanaf 1999 verzorgen de provincies de uitvoering van het Landelijk Meetnet Flora-, Milieu- en Natuurkwaliteit van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM). Slechts een klein aantal provincies geeft expliciet aan monitoringsactiviteiten uit te voeren in het kader van het NEM, anderen geven dit niet aan of melden dat deze informatie niet beschikbaar is.

Hoe staat het met...	
Begrenzings ecologische hoofdstructuur	
Ecologische structuur grondverwerving	
Gebiedsplannen en natuurdoeltypen	
Ecologische structuur inrichting	
Compensatiebeleid	
Ecologische verbindingen	
Strategische groenprojecten	
Natuurontwikkeling	
Beleid voor de groene ruimte	
Onderzoek en evaluatie	

Windenergie

Rijk, provincies en gemeenten voeren de Bestuursovereenkomst Landelijke Ontwikkeling Windenergie uit, ook wel BLOW genoemd. Daarin is voor elke provincie een minimum taakstelling opgenomen ten aanzien van het te realiseren opgesteld windvermogen in 2010. In totaal dient dan voor 1.500 MW aan windvermogen op land te zijn opgesteld. Eind 2002 stond de teller op bijna 700 MW, waarbij Flevoland de taakstelling inmiddels al heeft gehaald. Alle provincies zijn in enigerlei vorm in overleg getreden met doelgroepen (gemeenten, energiebedrijven) om eigen of gezamenlijke doelen voor de toepassing van windenergie te bereiken. Er lopen bij verschillende provincies nog een aantal (langdurige) planprocedures voor het opzetten van windenergieparken, wanneer dit goed verloopt is de inschatting dat de BLOW-taakstelling gehaald gaat worden.

Zonne-energie

Zonne-energie wordt voornamelijk kleinschalig toegepast door toepassing van zonneboilers bij particuliere woningen, dan wel door rechtstreekse levering van stroom van zonnepanelen aan het elektriciteitsnet. De provincies hebben geen cijfermatige doelstellingen geformuleerd ten aanzien van een te bereiken opgesteld fotonvoltaïsch vermogen. Provinciale initiatieven liggen vooral op het vlak van initiëren en stimuleren van acties op het gebied van zonne-energie.

De provinciale inzet met betrekking tot de toepassing van duurzame energie bestaat voor wat betreft zonne-energie vooral uit voorlichtings- en stimuleringsactiviteiten. Het ondersteuningsbeleid van provincies heeft geleid tot een grotere betrokkenheid van gemeenten en marktpartijen bij de realisering van zonne-energieprojecten. Mede als gevolg van provinciaal stimuleringsbeleid is het opgesteld oppervlak aan zonnecollectoren in Nederland vanaf 1995 tot 2001 gegroeid van ongeveer 100.000 m² tot 190.000 m².

Bio-energie

De kwantitatief belangrijkste vorm van duurzame energie in Nederland is bio-energie. Bio-energie wordt opgewekt uit verbranding van organische componenten van afval, biomassa, en vergisting van biomassa. Steeds meer energiecentrales worden geschikt gemaakt voor de bijstook van biomassa. De elektriciteitsproductiesector en de Rijksoverheid hebben in het zogenoemde Kolenconvenant 2002 afspraken gemaakt over bijstook van biomassa in kolencentrales. In de eerste budgetperiode van het Kyoto Protocol (2008-2012) zal een situatie moeten worden bereikt waarbij de biomassa-inzet op jaarbasis moet corresponderen met 475MWe vermogen.

Er liepen in 2002 bij de provincies tal van initiatieven om het gebruik van biomassa voor energieopwekking te bevorderen. Het Ministerie van Economische Zaken werkt aan een Actieplan Biomassa waarin ook de provincies participeren.

Warmte- en koudeopslag

Opslag van omgevingswarmte of warmte van afvalwater in de bodem, en gebruik daarvan voor klimaatregeling in gebouwen wordt in de utiliteitsbouw al veelvuldig toegepast, mede omdat de techniek goed is ontwikkeld. In andere sectoren als bijvoorbeeld de glastuinbouw is dit zeer gering.

De provincies hebben in het algemeen geen specifieke doelstellingen geformuleerd voor warmte- en koudeopslag. Het opgesteld vermogen voor warmte- en koudeopslag lag in 2001 op ruim 290 MW en neemt nog steeds toe. In het kader van de provinciale vergunningverlening op basis van de Grondwaterwet hebben in 2002 verschillende provincies vergunningen afgegeven voor gebruik van warmte- en koudeopslag.

Energiebesparing in de land- en tuinbouw

In de ontwikkeling naar een meer duurzame landbouw is voor wat betreft het thema milieu en energie vooral winst te boeken in de glastuinbouw, bloembollenteelt en paddestoelensector. Met deze sectoren zijn ook Meerjarenaafspraken energiebesparing gemaakt. Een drietal provincies heeft afspraken die hier in genoemd zijn doorvertaald naar doelstellingen voor de eigen provincie. Zeven provincies hebben in 2002 activiteiten ontplooid op het gebied van energiebesparing in de land- en tuinbouw. Met name in het kader van provinciaal gebiedsbeleid wordt duurzame landbouw door provincies gestimuleerd en ondersteund.

Energiebesparing bij verkeer en vervoer

In relatie tot de energieproblematiek is vooral het beleid dat zich richt op het terugdringen van vermijdbare mobiliteit en bevordering van openbaar vervoer van belang. Alle provincies hebben hier ook doelstellingen voor geformuleerd. Afgeleid van de mobiliteitsdoelen wordt een geringer energieverbruik bevorderd. Aangezien er ook in 2002 nog steeds sprake was van toenemende (auto)mobiliteit, zal daarom ook geen vermindering van het gebruik van fossiele brandstoffen hebben plaatsgevonden. Verschillende provincies hebben acties ondernomen om het energiegebruik in de verkeers- en vervoerssector terug te dringen, maar resultaten vallen niet te kwantificeren.

Energiebesparing in de bouw

Binnen dit aandachtsveld gaat het om vermindering van het gebruik van niet duurzame energie in gebouwen, zowel bij nieuwbouw en verbouw, als in bestaande gebouwen.

De feitelijke realisatie van energiebesparingen in de bouw zal moeten komen van gemeenten en marktpartijen. Enkele provincies hebben concrete reductiedoelstellingen geformuleerd met betrekking tot energiebesparing in de bouw. Het feitelijke energiegebruik valt niet te kwantificeren.

Er lopen bij veel provincies activiteiten om energiebesparing in de bouw te bevorderen. Verschillende provincies organiseren workshops en dragen bij aan regionale energie-bureaus.

Hoe staat het met...		--	-	+	++
Windenergie					++
Zonne-energie					++
Bio-energie					++
Warmte- en koudeopslag					++
Energiebesparing in de land- en tuinbouw					++
Energiebesparing bij verkeer en vervoer			-		
Energiebesparing in de bouw					++

Wegverkeer

Het aantal kilometers op de wegen neemt nog steeds toe, dat geldt ook voor de provinciale wegen. Auto's worden steeds zuiniger en schoner. Dat leidt voor bijna alle emissies tot een flinke afname. Alleen de emissie van het broeikasgas kooldioxide blijft stijgen hoewel er wel een afvlakking is door de stagnerende economie. Veel provincies zijn actief om de automobilititeit terug te dringen door het openbaar vervoer, het fietsgebruik en het carpoolen te stimuleren. De voortgang van deze projecten is vaak onduidelijk. Het effect komt niet tot uitdrukking in een veranderende vervoermiddelenkeuze. Het is wel aanmerkelijk dat de groei van het autogebruik er enigszins door is beperkt. Wat betreft de doorwerking geven enkele provincies voorbeelden van bijdragen van maatschappelijke doelgroepen of andere overheden aan de beleidsuitvoering.

Geluid- en stankhinder

Op rijkswegen wordt met voortvarendheid gewerkt aan de bestrijding van geluidsoverlast door aanleg van geluidswallen, -schermen en zoab. Ondanks het feit dat veel provinciale wegen door of langs woongebieden lopen doen de provincies in het algemeen weinig aan de bestrijding van geluidsoverlast. Alleen bij reconstructies en wegonderhoud wordt sporadisch aandacht besteed aan het aspect geluid. Het geluidsprobleem van het verkeer verschuift daardoor meer en meer van rijks- naar provinciale wegen. Het RIVM heeft berekend dat 70% van de woningen in Nederland een geluidbelasting van meer dan de voorkeurswaarde van 50 d(B)A ondervindt. Een kwart van de stiltegebieden in Nederland heeft een geluidbelasting die hoger is dan de norm.

Wat betreft de stankhinder door het verkeer voert geen van de provincies acties of projecten uit. Er bestaat sowieso bij provincies weinig inzicht in de mate van stankhinder door het wegverkeer.

Modalsplit goederenvervoer

Het grootste deel van het goederenvervoer gaat in Nederland over de weg. Vrijwel alle provincies hebben doelstellingen geformuleerd om het wegvervoer terug te dringen ten voordele van een van de andere vervoersmodaliteiten; water, rail en leiding. De helft van de provincies voert projecten uit om de gestelde doelen te realiseren. Er zijn geen provinciale tijdreeksen van de modalsplit, de verdeling van het goederenvervoer over de verschillende modaliteiten. Hierdoor valt niet aan te geven in hoeverre de inspanningen van de provincies leiden tot het bereiken van de gestelde doelen. Enkele provincies geven voorbeelden van doorwerking van het provinciale beleid naar maatschappelijke doelgroepen en andere overheden.

Veiligheid goederenvervoer

Naast de algemene wettelijke normen voor individueel en groepsrisico heeft geen van de provincies concrete doelstellingen geformuleerd voor de veiligheid van het goederenvervoer. Wel geven enkele provincies aan bezig te zijn hiervoor beleid te ontwikkelen. Een aantal provincies is bezig met het verbeteren van het inzicht in de risico's van het vervoer van gevaarlijke stoffen. Sommige provincies hebben hun risico inventarisaties via internet toegankelijk gemaakt. Overigens hebben nog niet alle provincies een actueel overzicht van de risicoknelpunten beschikbaar. Wat betreft de doorwerking noemen enkele provincies de bijdragen van met name andere overheden aan de risico-inventarisaties.

Verkeer en natuur

Zeven provincies hebben doelstellingen geformuleerd voor het terugdringen van het aantal ecologische knelpunten. De meeste provincies zijn echter nog bezig deze in kaart te brengen. De beschikbare gegevens zijn nog niet betrouwbaar en actueel. Dit maakt het moeilijk om een algemeen beeld te krijgen en om de vorderingen in het aanpakken van de ecologische knelpunten te volgen. Vrijwel alle provincies zijn bezig om de knelpunten aan te pakken. Hierbij moet bijvoorbeeld gedacht worden aan het aanleggen van faunatunnels en -viaducten, aanpassingen van bruggen en aanleg van ecoduikers. Er wordt slechts in enkele gevallen een bijdrage geleverd door maatschappelijke doelgroepen of door andere overheden. Wat betreft de doorwerking noemen enkele provincies bijdragen van natuur en milieuorganisaties en van andere overheden.

Hoe staat het met...		
Wegverkeer		
Geluid- en stankhinder		
Modalsplit goederenvervoer		
Veiligheid goederenvervoer		
Verkeer en natuur		

Milieu en Afval

Met preventie naar duurzaam ondernemen

De hoofddoelstelling van dit programma is het verminderen van de milieubelasting door bedrijfsmatige activiteiten, waarmee een bijdrage wordt geleverd aan de ont koppeling van milieudruk en economische groei. Alle provincies hebben de doelstellingen uit het landelijke programma verankerd in een provinciaal beleidsstuk of in een conceptversie. In deze beleidsstukken hebben de provincies eigen doelstellingen opgenomen. Het aantal provinciale projecten in het kader van het programma duurzaam ondernemen is in totaal 108 voorgenomen projecten. Bij uitvoering van het programma liggen de meeste provincies goed op schema, 87 projecten zijn afgerond. In totaal hebben de provincies bijna 1.500 bedrijven bereikt met projecten in het kader van duurzaam ondernemen. Vrijwel alle provincies hadden in 2002 voornemens gepresenteerd en ook uitgevoerd om andere overheden te betrekken bij het programma 'Met preventie naar duurzaam ondernemen'. Zeer uiteenlopende activiteiten zijn in dit kader genoemd.

Huishoudelijk afval

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de inzameling van huishoudelijk afval. Provincies stimuleren gemeenten huishoudelijk afval zoveel mogelijk gescheiden op te halen. De meerderheid van de provincies heeft hiervoor doelstellingen geformuleerd. De groei van de hoeveelheid huishoudelijk afval is tot stilstand gekomen. De hoeveelheid gescheiden ingezameld huishoudelijk afval is iets toegenomen. Vrijwel alle provincies hadden in 2002 acties voorgenomen die ofwel afgerond zijn of nog lopen.

Secundaire en primaire bouwstoffen in provinciale werken

Bij de bouwgrondstoffenvoorziening (zand, grind en klei) is het uitgangspunt dat dit duurzaam moet geschieden. Provincies hebben een voorbeeldfunctie met betrekking tot de inzet van secundaire grondstoffen in provinciale werken. Slechts bij enkele provincies lijkt er continuïteit en een positieve ontwikkeling te zijn bij de inzet van secundaire bouwstoffen. Het is niet mogelijk om betrouwbare uitspraken te doen over het gebruik van secundaire grondstoffen omdat een goede registratie bij vrijwel alle provincies ontbreekt.

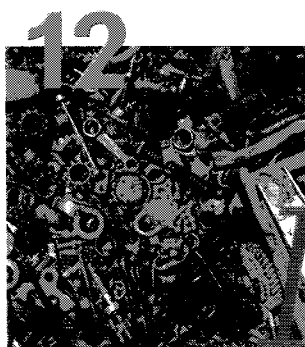
Aanbod en verwerking van afval

Het streven is gericht op vermindering van afvalstromen, daarbinnen zijn in afnemende volgorde van voorkeur hergebruik/ nuttige toepassing, verbranden en storten de varianten. De landelijke trend laat zien dat er een geleidelijke afname is te zien van de hoeveelheid niet-gevaarlijk afval dat in Nederland is verwerkt. De verwerkingswijze met de minste voorkeur, het storten, is aanzienlijk in omvang afgenomen. Daar staat wel een stijging van de hoeveelheid verbrand en gecomposteerd afval tegenover.

Leemtewetstortplaatsen

In de Wet milieubeheer is geregeld dat de provincies eeuwigdurend verantwoordelijk worden voor het milieuhygiënisch financieel en organisatorisch beheren van stortplaatsen nadat deze zijn volgestort. Het gaat hier om stortplaatsen waar op of na 1 september 1996 nog afval is gestort. Nazorgplannen geven inzicht in de noodzakelijke milieumaatregelen in de nazorgfase. Deze plannen moeten door de provincies beoordeeld worden. Vrijwel alle leemtewetstortplaatsen in Nederland hebben een nazorgplan. Van steeds meer stortplaatsen is de exploitatie beëindigd, de milieuvorzieningen zijn aangebracht en de uitvoering van de feitelijke nazorg door de provincies zal stijgen. De financiële aspecten van de nazorg zijn in deze milieurapportage buiten beschouwing gebleven.

Hoe staat het met...				
Met preventie naar duurzaam ondernemen				
Huishoudelijk afval				
Secundaire en primaire bouwstoffen in provinciale werken				
Aanbod en verwerking van afval				
Leemtewetstortplaatsen				

Milieu en Bedrijven

Bedrijfsmilieuplannen en Milieujaarverslagen

In de afgesloten doelgroepenconvenanten zijn per bedrijfstak Integrale Milieutaakstellingen vastgelegd. Individuele bedrijven dienen deze afspraken uit te werken in bedrijfsmilieuplannen met een looptijd van vier jaar. Het indienen van deze plannen verloopt langzaam; de achterstand gesignaleerd in 2001 is verder opgelopen.

Naast het opstellen van een bedrijfsmilieuplan is in de convenanten eveneens de afspraak opgenomen dat bedrijven jaarlijks rapporteren over de voortgang van de maatregelen en onderzoeken die in de bedrijfsmilieuplannen zijn opgenomen. Hieraan voldoen de bedrijven in het algemeen goed. Er zijn in 2002 meer milieujaarverslagen op basis van afgesloten convenanten gevalideerd door de provincies dan in 2001. Er kan worden vastgesteld dat bedrijven in hun jaarverslag de gevraagde inhoud vermelden.

Veiligheidsrapportages en Risico's zware ongevallen

Er is opnieuw sprake van een toename van het aantal goedgekeurde of in procedure zijnde (onder andere in overleg) veiligheidsrapportages. De situatie is thans zodanig dat voor vrijwel alle bedrijven die verplicht zijn een veiligheidsrapportage op te stellen een veiligheidsrapportage in behandeling is of reeds door de provincie is goedgekeurd.

De aandacht voor veiligheid komt verder naar voren uit het aantal Besluit Risico's zware ongevallen bedrijven dat voor eind 2002 een melding heeft gedaan, een document Preventiebeleid ter voorkoming van Zware ongevallen heeft en een veiligheidsbeheersysteem heeft vastgesteld. Hiervoor is de score thans ruim 80% van de bedrijven die vallen onder Besluit Risico's zware ongevallen.

Vergunningverlening

Er zijn door de provincies in 2002 meer vergunningen verleend dan in 2001. Van het totaal van de vergunningen is eenderde ouder dan vijf jaar. Ten opzichte van 2001 is dit verbeterd. Hoewel het aantal vergunningen dat tijdig wordt verleend is toegenomen, wordt in iets meer dan helft van de aanvragen de wettelijke termijn niet gehaald.

Handhaving

De negatieve trend in het aantal door de provincies uitgevoerde preventieve controles van de voorgaande jaren is in 2002 omgebogen; er zijn meer preventieve controles uitgevoerd dan een jaar eerder. Het aantal overtredingen dat hierbij is vastgesteld, is afgenomen. Bij gemiddeld een op zes bedrijven wordt een bestuurlijke waarschuwing uitgedeeld. Het aantal klachten over bedrijven is in 2002 verder toegenomen.

Kwaliteitszorg

Negen provincies beschikken over een vastgesteld kwaliteitszorgsysteem voor zowel de vergunningverlening en handhaving. In 2001 waren dit nog zes. Drie provincies zijn gereed met de invoering van het kwaliteitssysteem voor de handhaving. Alle provincies beschikken over een vastgesteld kwaliteitszorgsysteem voor vergunningverlening en negen provincies beschikken over een vastgesteld kwaliteitssysteem voor de handhaving. Ten opzichte van vorig jaar hebben de provincies voortgang geboekt in de invoering van kwaliteitszorgsystemen.

Hoe staat het met...				
Bedrijfsmilieuplannen en Milieujaarverslagen				
Veiligheidsrapportages en Risico's zware ongevallen				
Vergunningverlening				
Handhaving				
Kwaliteitszorg				

Bijlage: Organisatie

De Interprovinciale Rapportage Milieu, Water, Landbouw en Natuur 2003 is in opdracht van het Interprovinciaal Vakberaad Monitoring (IVM) opgesteld door een projectgroep. De individuele hoofdstukken zijn opgesteld door de thematrekkers. De dataverzameling binnen de provincies is uitgevoerd door de provinciale coördinatoren monitoring (Procomo's) en de handhaving- en vergunningverleningscoördinatoren (Haveco's).

Leden IVM

- P. van Amersfoort (Fryslân, p.vanamersfoort@fryslan.nl)
- B. Boeckhout (namens de Procomo's, Gelderland, a.boeckhout@prv.Gelderland.nl)
- J.W. van der Breggen (namens IPO, jwvdbreggen@ipo.nl)
- J.B. Broertjes (Flevoland, broertjes@flevoland.nl)
- F. Caan (Zeeland, f.caan@zeeland.nl)
- F. Esmeijer (Noord-Brabant, fesmeijer@brabant.nl)
- R. Groen (Zuid-Holland, groen-r@pzh.nl)
- T.H. Harmelink (Drenthe, t.harmelink@drenthe.nl)
- J. Hoekstra (Gelderland, j.hoekstra@prv.gelderland.nl)
- G. Janssen (secretaris, Utrecht, geert.janssen@provincie-utrecht.nl)
- J. Marijs (voorzitter, Flevoland, jan.marijs@flevoland.nl)
- W. van der Pol (Noord-Holland, polw@noord-holland.nl)
- M. Severijnen (Limburg, m.severijnen@prvlimburg.nl)
- A. Willigenburg (Overijssel, ak.willigenburg@prv-overijssel.nl)
- L. Witte (Groningen, apwitte@prvgron.nl)

Leden projectgroep

- P. van Amersfoort (projectleider, Fryslân, p.vanamersfoort@fryslan.nl)
- H. de Baas (projectleider rapportage 2004, Gelderland, h.de.baas@prv.gelderland.nl)
- A. Bouma (secretaris, Fryslân, alice.bouma@fryslan.nl)
- J.W. van der Breggen, (adviseur IPO, jwvdbreggen@ipo.nl)
- J.B. Broertjes (projectleider rapportage 2002, broertjes@flevoland.nl)
- W. van Duijvenbooden (adviseur RIVM, w.van.duijvenbooden@rivm.nl)
- J.T. Visser (plv. projectleider, Fryslân, j.t.visser@fryslan.nl)

Thematrekkers

- J.B. Broertjes (thema beleid, monitoring en evaluatie, Flevoland, broertjes@flevoland.nl)
- T.J. Dijkstra (thema duurzame ontwikkeling bij provincies, Fryslân, t.j.Dijkstra@fryslan.nl)
- J. Hoekstra (thema milieu en energie, Gelderland, j.hoekstra@prv.gelderland.nl)
- M. Hoekstra (thema milieu en landbouw, Groningen, m.hoekstra@provinciegroningen.nl)
- M. Hozee (thema afval, Zuid-Holland, hozee@pzh.nl)
- F. Otto (thema bodembeheer, Utrecht, frans.otto@provincie-utrecht.nl)
- P. Sauer (thema milieu en verkeer, Zeeland, infoplan@info.nl)
- A. Steegstra (thema natuur, Fryslân, a.steegstra@fryslan.nl)
- F. Stulp (thema milieu en stedelijk gebied, Drenthe, f.stulp@drenthe.nl)
- C. van Tijen (thema milieu en water, Limburg, c.van.tijen@prvlimburg.nl)
- P. J. van Zanten (thema milieu en bedrijven, pj.v.zanten@prv-overijssel.nl)

Provinciale coördinatoren monitoring (Procomo's)

- P. van Amersfoort (Fryslân, p.vanamersfoort@fryslan.nl)
- F. Baan (Milieudienst Rijnmond, FBA@dcmr.nl)
- J.v.Bochhove (Zeeland, j.v.bochhove@zeeland.nl)
- B. Boeckhout (Gelderland, a.boeckhout@prv.gelderland.nl)
- A. Bouman (Zuid-Holland, bouman@pzh.nl)
- J.B. Broertjes (Flevoland, broertjes@flevoland.nl)
- H. Groenewoud (Noord-Holland, groenewoudh@noord-holland.nl)
- T. Harmelink (Drenthe, T.Harmelink@drenthe.nl)
- J. Harthoorn (Noord-Brabant, jharthoorn@brabant.nl)
- G. Janssen (Utrecht, Geert.Janssen@provincie-utrecht.nl)
- B. Veldstra (Limburg, awf.veldstra@prvlimburg.nl)
- A. Willigenburg (Overijssel, ak.willigenburg@prv-overijssel.nl)
- L. Witte (Groningen, a.p.witte@provinciegroningen.nl)

Handhaving- en vergunningverleningcoördinatoren (Haveco's)

- J. van de Aardweg (Zuid-Holland, aardweg@pzh.nl)
- T. Bade (Drenthe, t.bade@drenthe.nl)
- P. Beijaard (Zeeland, p.beijaard@zeeland.nl)
- A.M. Burgos (Noord-Holland, burgosa@Noord-Holland.nl)
- E. Hoogakker (Gelderland, e.hoogakker@prv.gelderland.nl)
- J. Hiddinga (Groningen, j.hiddinga@provinciegroningen.nl)
- P.S. de Jong (Milieudienst Rijnmond, pdj@dcmr.nl)
- M. Lutje-Schipholt (Milieudienst Amsterdam, m.lutjesschipholt@prvlimburg.nl)
- J. Megens (Noord-Brabant, jmegens@brabant.nl)
- J. Plender (Fryslân, j.plender@fryslan.nl)
- M. van de Pol (Flevoland, Marie-Jose.van.de.Pol@flevoland.nl)
- A. Raap (Overijssel, a.raap@prv-overijssel.nl)
- J.M.M. Sanders (Limburg, jmm.sanders@prvlimburg.nl)

Drenthe nader belicht

In onderstaande notitie wordt de Drentse situatie met betrekking tot de onderwerpen in de IPO rapportage nader belicht.

Beleid, Monitoring en Evaluatie

Landelijk beeld is dat de beleidscyclus in toenemende mate een handvat is voor het provinciale Omgevingsbeleid. Monitoring wordt echter nog weinig gebruikt voor het uitvoeren van de beleidsevaluaties.

In Drenthe hebben we de beleidscyclus en het monitoringsprogramma in POP II opgenomen. Er zijn afspraken gemaakt over de uitvoering van POP II waarbij ook de monitoring en evaluatie wordt meegenomen, we hebben daarmee een goede basis gelegd.

Duurzame ontwikkeling bij provincies

In algemene zin kan worden gesteld dat provincies vanuit hun voorbeeldfunctie wel bezig zijn met de verdere ontwikkeling van duurzaamheid binnen hun organisatie, maar dat het niet snel gaat. Uit de IPO-rapportage blijkt dat slechts 3 provincies een werkend milieuzorgsysteem hebben. In Drenthe wordt gewerkt aan een milieuzorgsysteem. Er is geld beschikbaar gesteld voor certificering/auditing van de provinciale organisatie. In 2002 hebben een afvalscan en een energiescan geleid tot een Uitvoeringsprogramma energiebesparing en afvalpreventie. In 2003 is begonnen met de uitvoering van dit uitvoeringsprogramma, voornamelijk door het aangaan van een aantal financiële verplichtingen (aanschaf energiespiegel, zonnepanelen, en een aanwezigheidsdetectiesysteem, gekoppeld aan het verlichtingssysteem). Bovendien zijn ter vervanging van de oude zeer energiezuinige PC's met LCD-scherm aangeschaft.

Milieu en Landbouw

Emissie van gewasbeschermingsmiddelen is landelijk fors afgenomen in de periode 1985-2000. Het blijft lastig om gebruikscijfers te krijgen. Veel provincies voeren actief beleid om het gebruik terug te dringen.

Ook in Drenthe worden stimuleringsprojecten uitgevoerd om het gebruik te beperken en de landelijke doelstelling te halen. Tevens wordt de omvang van de bestrijdingsmiddelenproblematiek nader in beeld gebracht om te bepalen of extra provinciaal beleid noodzakelijk is.

In de samenvatting wordt gesteld dat Drenthe de koploper is met hoeveelheden onttrokken grondwater door de landbouw. Dit is een vertekend beeld omdat er gegevens zijn van slechts 4 provincies.

Milieu en stedelijk gebied

Vrijwel alle provincies hebben de hoofddoelstelling, het realiseren van een ontkoppeling tussen economische groei en milieudruk, in hun beleid uitgewerkt. Provincies zijn vrijwel allemaal bezig met duurzame bedrijfsterrinen maar tot op heden niet in staat de milieuwinst van deze terreinen in kwantitatieve termen te vervatten.

De ontwikkelingen in Drenthe vertonen een vergelijkbaar beeld. In het kader van het project Duurzame bedrijventerreinen zijn een zestal parkmanagementorganisaties opgericht. Deze zullen allen onderzoek doen naar toepassingsmogelijkheden van o.a. duurzame energie, afval, groenonderhoud, vervoer en logistiek, samenwerken/ delen van apparatuur en voorzieningen. In 2003 heeft Provinciale Staten van Drenthe geld beschikbaar gesteld voor het aanstellen van roulerende parkmanagers.

Milieu en water

In Drenthe gaat het met de bestrijding van de verdroging redelijk goed. In ongeveer 75% van de gebieden zijn maatregelen uitgevoerd of in voorbereiding (landelijk 53%). Dat de verdrogingbestrijding achter loopt op het schema zit in twee dingen. De voortgang van de daadwerkelijk uitvoering ondervindt vertraging door procedures en grondverwerving. Zeker nu deze laatste post niet meer te subsidiëren is vanuit het SGB-beleid. Daarnaast is pas op langere termijn zekerheid over volledig herstel te geven. Dit komt omdat nog niet alle mogelijke maatregelen in alle gebieden zijn uitgevoerd maar ook is de tijd te kort geweest om een verantwoord oordeel over de mate van herstel te kunnen geven. Eind 2002 is geen nieuwe kaart gemaakt omdat in landelijk verband bezig is om de methode van opname aan te passen aan de GGOR-systematiek

Het project GGOR (Gewenst Grond- en Oppervlaktewater Regiem) wordt samen met de provincie Groningen en Overijssel en de inliggende waterschappen gedaan. Uiteindelijk wordt de GGOR door de waterschappen vastgesteld, binnen de door de provincie gestelde randvoorwaarden.

Als uitvloeisel van het Tienjarens scenario waterbodems (TJS) is in 2003 in Drenthe een begin gemaakt met het wegwerken van de achterstand in het onderhouds baggerwerk. Het uitvoeren van waterbodemsaneringen in het kader van het TJS bevindt zich nog in een voorbereidend stadium. De hoeveelheid te saneren waterbodems is relatief klein, maar wij verwachten wel de nodige (financiële) problemen bij de verwerking van klasse 3 en 4 specie.

Risicovolle overstorten

De VROM-Inspectie heeft onderzoek verricht naar de stand van zaken binnen alle gemeenten in Nederland en heeft daarover op 16 februari 2004 een rapportage opgeleverd. De rapportage geeft aan dat er voor de provincie Drenthe nog steeds risicovolle overstorten zijn. De landelijke afspraak is dat alle risicovolle overstorten per 1 januari 2005 moeten zijn gesaneerd.

De volgende getallen komen in rapportage naar voren:

- In totaal zijn er 29 risicovolle overstorten in Drenthe die nog niet voldoen aan de gestelde eisen;
- 23 van de 29 zijn een risico voor de volksgezondheid
- 2 van de 29 zijn een risico voor de diergezondheid
- 4 van de 29 zijn een risico voor de dier- en volksgezondheid

Het is de vraag of de in het rapport gepresenteerde gegevens ook de werkelijke situatie betreft. In het verleden is vaker gebleken dat 'bureaustudies' de werkelijkheid anders benaderen dan de daadwerkelijke studies in het veld. Vandaar dat vragen zijn gesteld aan de Drentse gemeenten en de waterschappen over de gepresenteerde cijfers. Echter, de gemeenten waren nog niet op de hoogte van de verschenen rapportage. Inmiddels is door de provincie de rapportage verspreid, met daarbij gevoegd een aantal vragen. We hopen zo spoedig mogelijk antwoord te krijgen op de vragen. Wanneer dat is gebeurd zal een meer definitief overzicht worden samengesteld. Dan wordt niet alleen gekeken naar de risicovolle overstorten, maar ook naar de realisering van de basisinspanning.

Basisinspanning

De verwachting in Drenthe is dat de basisinspanning voor overstorten voor 1 januari 2005 bijna geheel zal worden gehaald. Op een aantal gevallen na zullen alle overstorten een afdoende voorziening hebben gekregen of in ieder geval een aangepaste vergunning van het waterschap op grond van de Wvo. Ook de laatste paar gevallen zijn uiteraard in beeld bij de gemeenten en de waterschappen. Zo spoedig mogelijk na 2005 zullen ook deze overstorten worden gesaneerd tot de basisinspanning. Het niet overal behalen van de basisinspanning voor 1 januari 2005 heeft nadrukkelijk ook te maken met de voorrang die moet worden gegeven aan het saneren van de risicovolle overstorten. Zowel

financieel als menskracht ontberen de meeste gemeenten om alles voor de voorgeschreven termijn te kunnen oplossen.

Milieu en Bodem

Het opzetten van bodeminformatiesystemen, bodemkwaliteitskaarten en bodembeheersplannen bij gemeenten komt landelijk goed op gang. In 2005 moet het landsdekkend beeld spoor 1 (werkvoorraad van de bodemsaneringsgevallen) gereed zijn. De provinciale meetnetten bodem- en grondwaterkwaliteit zullen in het kader van het landsdekkend beeld, spoor 2, een belangrijke bijdrage leveren bij het vaststellen van de bodemkwaliteit bij de diffuse verontreinigingen in landelijke gebieden.

Het aantal bodemsaneringen in het kader van de bedrijvenregeling neemt slechts langzaam toe. De invloed van het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing is in de bodemsanering steeds meer merkbaar.

In Drenthe is het beeld vergelijkbaar met de landelijke ontwikkelingen, bodembeheer komt goed op gang, de meetnetten bodem- en grondwaterkwaliteit zijn adequaat ingericht.

Natuur

Begrenzings ecologische hoofdstructuur

Door de vaststelling van het Integraal gebiedsplan Natuur- en landschapsdoelen in Drenthe in november 2003 is de begrenzing van natuur- en beheersgebied voor 91 % (21.577 van totaal 23640 ha) gerealiseerd. Van de nog te begrenzen oppervlakte zijn ha's gereserveerd voor specifieke gebieden.

Ecologische structuur grondverwerving

Per 1 januari 2004 is het aankoopbudget door LNV weer opengesteld. De voor Drenthe beschikbare middelen hieruit zijn inmiddels alweer benut, grotendeels om te kunnen voldoen aan de aankoopplicht die ten tijde van het instellen van de aankoopstop in 2002 reeds bestond. Er is zoveel aanbod van grond in Drenthe, dat de hiervoor beschikbare middelen te kort schieten. Om op deze ontwikkeling toch te kunnen inspelen, worden de mogelijkheden voor voorfinanciering onderzocht.

Gebiedsplannen en natuurdoeltypen

In het Integraal gebiedsplan Natuur- en landschapsdoelen in Drenthe zijn de natuurdoelen vastgesteld voor de natuur- en beheersgebieden. Deze zijn gebaseerd op de Drentse natuurdoeltypenkaart. Door DLG wordt getoetst in hoeverre het beoogde natuurdoeltype is gerealiseerd. Dat geldt zowel voor gebieden van terreinbeherende instanties als voor particulieren die op basis van het Programma Beheer in aanmerking komen voor een beheerssubsidie, behorend bij het nagestreefde natuurdoeltype.

Ecologische structuur inrichting

Om een goede uitgangssituatie te scheppen voor het in het gebiedsplan vastgestelde natuurdoeltype zijn soms ingrijpende inrichtingsmaatregelen nodig. Mede vanuit het Natuuroffensief zijn in de laatste jaren in Drenthe diverse van zulke projecten uitgevoerd of nog in uitvoering, zoals Mantingerveld, Holmers-Halkenbroek, Vossenbergh en Alenburg.

Compensatiebeleid

In samenwerking met de Vereniging van Drentse Gemeenten is in 2003 een modelverordening Compensatiebeleid gemaakt. Op basis hiervan moet elke gemeente haar eigen verordening vaststellen. De gemeente Midden-Drenthe heeft dit inmiddels als eerste gedaan.

Ecologische verbindingen

In het Integraal gebiedsplan Natuur- en landschapsdoelen in Drenthe (november 2003) is nog 181 ha gereserveerd voor ecologische verbindingzones. Door de aankoopstop voor de verwerving van grond voor natuur nam bij met name de betrokken organisaties het enthousiasme om te participeren in de realisatie van verbindingzones aanzienlijk af. Ook de in landinrichtingprojecten uit te voeren verbindingzones zijn in een lager tempo aangepakt. In een paar verbindingzones zijn in 2003 tracédelen gerealiseerd door aan te sluiten bij lopende projecten, bijvoorbeeld bij de planvorming van enkele landgoederen en bij werkzaamheden aan wegen en kanalen, waardoor faunavoorzieningen in verbindingzones konden worden aangelegd.

Door het opheffen van de aankoopstop kwam er in het vierde kwartaal van 2003 dekking voor verwerven en inrichten van de robuuste verbindingen (Noord Drentse deel Natte As, inclusief het Hunzedal en eerste fase Sallandse Heuvelrug- Drents Plateau).

Strategische Groenprojecten

Binnen Drenthe liggen geen natuurontwikkelingsgebieden of grote groene gebieden die door het Rijk zijn aangewezen als strategische groenprojecten.

Natuurontwikkeling

Op diverse plaatsen buiten de EHS zijn of worden in Drenthe projecten uitgevoerd waarbij natuurontwikkeling een rol speelt, hetzij als hoofddoel, hetzij als nevendoeel. Initiatiefnemers zijn zowel overheden (provincie, gemeenten, waterschappen) als particulieren. Voorbeelden zijn aanleg van poelen bijvoorbeeld in het kader van de SOL, inrichten natuurvriendelijke oevers (bijvoorbeeld NW-Kanaal bij de Punt) , of ecologische inrichting van onderdelen van uitbreidingsplannen.

Beleid voor de Groene ruimte

Het nieuwe landelijke beleid voor de groene ruimte, vastgelegd in de Nota Ruimte, is meegenomen in het ontwerp-POP2, dat thans in procedure is. Dankzij een rijkssubsidie kon in juni 2003 het opstellen van een landschapsontwikkelingsplan (LOP) voor de Veenkoloniën van start gaan.

Onderzoek en evaluatie

Drenthe neemt deel in de Landelijke meetnetten Flora- Milieu- en Natuurkwaliteit en weidevogels van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM).

In 2003 is voor flora/vegetatie de tweede meetronde (vierjarige cyclus) van start gegaan. De eerste resultaten van de analyse van de gegevens uit deze meetnetten, uitgevoerd door het CBS, worden in de loop van 2004 verwacht.

In 2003 is de natuurkwaliteit van 18 van de meest waardevolle vennen in Drenthe in het kader van SGB opnieuw onderzocht. De resultaten van dit herhalingsonderzoek komen in het voorjaar van 2004 beschikbaar.

Vanaf 2004 zal over een periode van 10 jaar de informatie over de ruimtelijke verspreiding van flora- en fauna buiten de EHS worden geactualiseerd, zowel ten behoeve van de taken op het gebied van de ruimtelijke planning als voor de toetsing in het kader van de Flora- en faunawet en Europese regelgeving. Omdat het hiervoor beschikbare budget niet toereikend is om daaruit inventarisatie van

alle relevante soortgroepen te financieren, zal samenwerking worden gezocht met gemeenten en waterschappen, die in deze ook hun eigen verantwoordelijkheid hebben.

Milieu en energie

Alle provincies zijn op eigen wijze bezig om te proberen het energieverbruik te reduceren en het opwekken van duurzame energie te bevorderen. Vooral windenergie en biomassa lijken daarbij succes te boeken. De provincie Drenthe heeft haar energiebeleid vastgelegd in de Nota energiebeleid. In de bijgevoegde rapportage 'Monitoringrapportage Energiebeleid 2003' is weergegeven welke inspanningen de provincie Drenthe in 2003 heeft gedaan.

Milieu en verkeer

Ontwikkelingen verkeer en vervoer in Drenthe

Het aantal verkeersdoden in Drenthe is in 2002 ten opzichte van 2001 met 2 % gedaald. Het aantal ziekenhuisgewonden is met 14% gedaald. Daarnaast is het aantal voertuigkilometers in Drenthe in 2002 met bijna 1,5 % gedaald ten opzichte van 2001. De hoogste intensiteiten van het autoverkeer worden gemeten op de rijkswegen in Drenthe: de A28 Meppel – Groningen, de A32 Meppel – Steenwijk en de A37 Hoogeveen – Holsloot.

Dat blijkt uit de monitor Verkeer en Vervoer Noord-Nederland 1986-2002 die uitgebracht is door de drie noordelijke provincies en Rijkswaterstaat, directie Noord-Nederland. De gegevens over ontwikkelingen in het verkeer en vervoer zijn verzameld en weergegeven op het internet. Het is de bedoeling om de komende jaren de databank verder uit te breiden en aan te vullen. De monitor is te vinden onder het adres www.snnonline.nl

Milieu en Afval

Op basis van landelijke cijfers kan geconcludeerd worden dat de groei van de hoeveelheid huishoudelijk afval tot stilstand is gekomen. Het percentage gescheiden ingezameld is mede daardoor iets verbeterd.

De provincie Drenthe geeft op dit moment geen prioriteit aan projecten op het gebied van afvalpreventie.

In Drenthe is toepassing van secundaire grondstoffen in provinciale werken een van de beleidsuitgangspunten. Omdat in de verschillende provincies nogal grote verschillen bestaan tussen de mogelijkheden om secundaire grondstoffen toe te passen is het niet mogelijk om hier een goed vergelijk tussen de verschillende provincies te maken.

Ten aanzien van de nazorg van stortplaatsen kan gesteld worden dat nagenoeg alle leemtewetstortplaatsen in Nederland voorzien zijn van een nazorgplan. Ook de twee nog in bedrijf zijnde stortplaatsen in Drenthe hebben een nazorgplan en voldoen aan de daaraan verbonden financiële verplichtingen.

Milieu en Bedrijven

Alle provincies zijn bezig om een kwaliteitsslag te maken ten aanzien van de vergunningverlening en de handhaving. In Drenthe is in 2003 het kwaliteitssystem voor vergunningverlening ISO gecertificeerd. In 2003 heeft de provincie Drenthe een nieuwe productgroep Handhaving gekregen waarin alle provinciale handhavers verenigd zijn de diverse een professionaliseringstraject ingezet. De verwachting is dat het kwaliteitssystem van handhaving in 2004 gecertificeerd kan worden. In de vergunningen worden steeds vaker zogenaamde verbredingsthema's opgenomen. Deze thema's hebben betrekking op duurzame industrie. Het betreft een complexe materie die de komende jaren verder in uitvoering wordt gebracht.

Monitoringrapportage

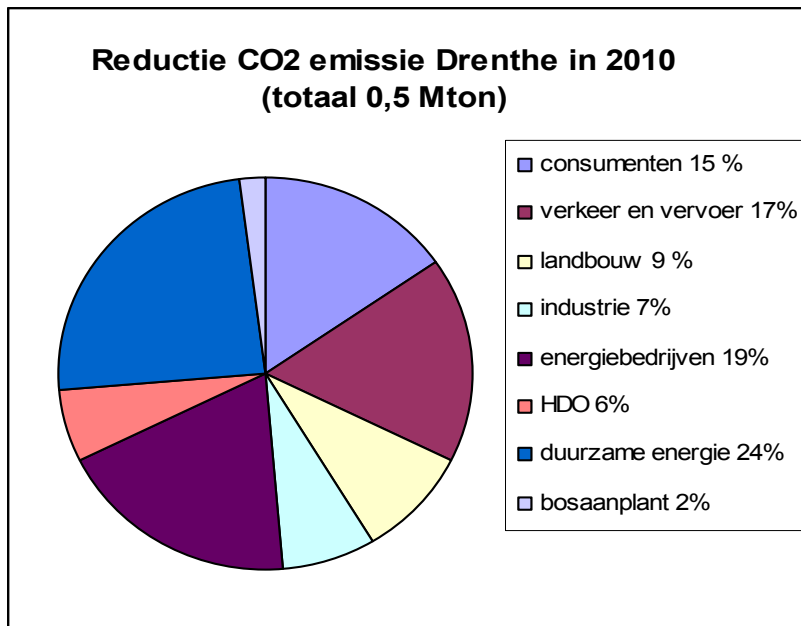
2003

Nota energiebeleid

1. Inleiding

De voorliggende "Monitoringsrapportage 2003 Nota energiebeleid is de tweede monitoringsrapportage van de in november van het jaar 2001 vastgestelde Nota energiebeleid van de provincie Drenthe. In deze nota staat aangegeven dat bij de monitoring van het Drentse energiebeleid wordt aangesloten bij de jaarlijks uitkomende IPO-monitoringsrapportage.

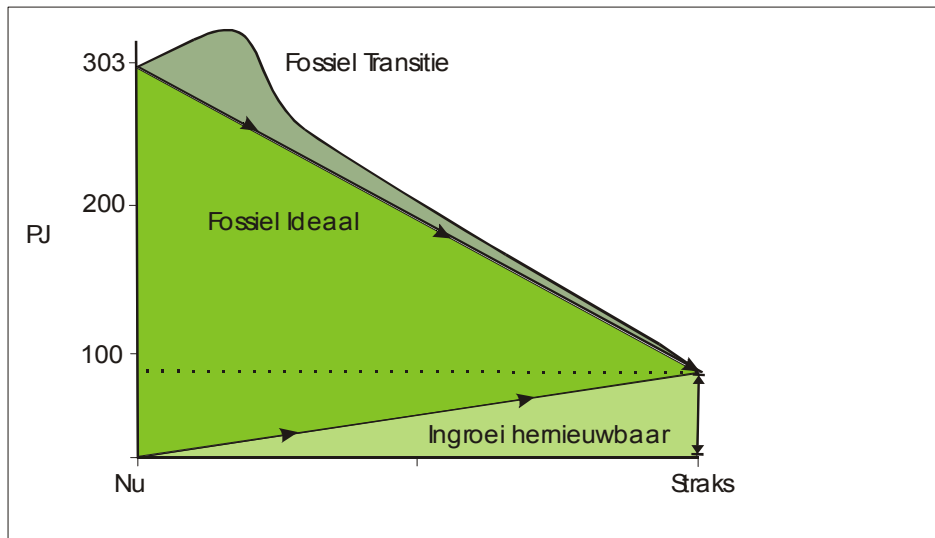
In de Nota energiebeleid zijn doelstellingen opgenomen voor de middellange termijn (2010/2020), waarbij als uitgangspunt het Verenigde Naties-klimaatverdrag (1992) en het bijbehorende Kyoto-protocol is genomen.

grafiek afkomstig uit *Energieverkenning Drenthe 2000*

In het recent uitgegeven rapport "Energiekompas, samen naar een duurzame energievoorziening in Noord-Nederland"¹ wordt duidelijk gemaakt op welke wijze deze doelstellingen gehaald (zouden) kunnen worden. Omdat naar verwachting het energieverbruik in Nederland in absolute zin door de welvaartsgroei de komende jaren toeneemt zullen de inspanningen van de diverse partners de eerste jaren geen directe afname van het energieverbruik tot gevolg hebben. De stappen die nu gezet worden moeten een proces in gang zetten die zal leiden tot de trendbreuk in de toename van het niet duurzame energieverbruik. Dit wordt inzichtelijk gemaakt door middel van de onderstaande figuur. De zogenaamde kamelenbult waar we de komende tijd mee te maken hebben is in deze figuur duidelijk zichtbaar. De inspanningen die de provincie Drenthe doet door de uitvoering van de Nota energiebeleid tot uitvoer te brengen zal de inzet van de trendbreuk en de dalende lijn versnellen.

¹ uitgave van het samenwerkingsverband Energiekompas bestaand uit de drie Noordelijke provincies, de drie milieufederaties, de NAM, de Gasunie, de Novem en het IVEM op het gebied van duurzame energievoorziening in Noord-Nederland. Energiekompas is een initiatief dat in de Nota energiebeleid als activiteit is opgenomen

de kamelenbult (figuur afkomstig uit energiekompas)

De monitoringsrapportage geeft een overzicht van de activiteiten in 2003 op het gebied van energiebesparing en duurzame energie conform het Activiteitenprogramma 2002-2005. Ook zijn in de rapportage relevante landelijke ontwikkelingen, die doorwerken in het provinciale beleid, weergegeven. De ontwikkelingen zijn beschreven conform de in de Nota energiebeleid genoemde (energie)beleidsvelden, ofwel thema's.

Om een zo compleet mogelijk overzicht te geven van de activiteiten die door de provincie Drenthe zijn uitgevoerd in het kader van het energiebeleid, zijn in deze rapportage ook de activiteiten meegenomen die zijn uitgevoerd op basis van toezeggingen uit andere fondsen, zoals het Fonds Flexibel Beleid en het NMP.

Opgemerkt dient te worden dat de projecten om uiteenlopende redenen vaak een lange doorlooptijd hebben. Zo wordt b.v. de warmte-koude opslag bij het nieuwe gemeentehuis van de gemeente Tynaarlo, waarvoor in 2001 een bijdrage is toegezegd, pas in 2004 gerealiseerd.

Bijlage 1 geeft een overzicht van de in 2003 uitgevoerde energieprojecten, bijlage 2 geeft een overzicht van de besteding van de gelden die in het kader van de nota energiebeleid zijn uitgegeven.

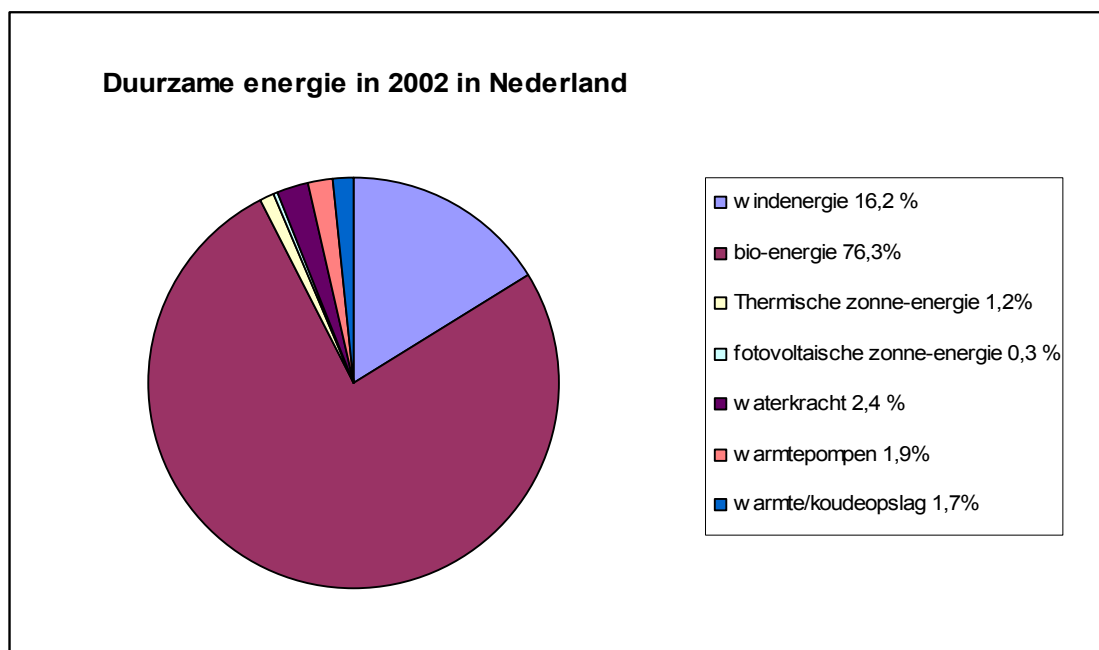
2. Landelijke ontwikkelingen

2. a. Landelijk ontwikkelingen

- Klimaatbeleid:

In Kyoto zijn in 1997 internationale afspraken gemaakt over het reduceren van de emissies van broeikasgassen. Voor Nederland komt dit neer op een reductiedoelstelling van 6% ten opzichte van 1990 in de periode 2008-2012. Ongeveer 70% van deze doelstelling moet gehaald worden door middel van reducties van CO₂-emissies, 30% door reductie van overige broeikasgassen.

In het kader van BANS wordt ook van provincies een bijdrage verwacht aan de binnenlandse reductietaakstelling. De aanpak, waarbij een deel van de verantwoordelijkheden bij lagere overheden terecht komt, is effectief omdat een belangrijk deel van de maatregelen uiteindelijk ook op lokaal niveau moet worden getroffen. Echter, het risico bestaat dat door de decentrale aanpak, de gezamenlijke provinciale inspanningen onvoldoende blijken te zijn. Ook is onduidelijk hoe de inspanningen van de individuele provincies zich verhouden tot de inspanningen die andere provincies plegen. Op voorstel van de provincies Groningen en Drenthe is daarom in IPO-verband een studie op hoofdlijnen gestart waarbij de evenredige bijdrage voor elke provincie wordt vastgesteld. De studie moet in maart 2004 gereed zijn.

grafiek afkomstig uit PDE Signaal nummer 3 - 2003

- Energiesubsidies:

Het kabinet, dat in 2002 is aangetreden, heeft in september 2002 een aantal subsidies op het gebied van energiebesparing en duurzame energie stopgezet. In januari 2003 is door de regering een nieuw besluit genomen over het voortzetten van de subsidies op het gebied van energiebesparing en duurzame energie. Dit besluit betekent een verslechtering van de bestaande regelingen met als gevolg dat er minder snel gebruik zal worden gemaakt van mogelijkheden om energie te besparen en dat initiatieven op het gebied van op duurzame energie minder vaak zullen worden gerealiseerd. Bedrijven en particulieren hebben zich, vanwege de hoge aanschafkosten, met name van zonne-energie als duurzame energiebron afgewend.

Daar komt bij dat projecten moeten worden gerealiseerd in een geliberaliseerde energiemarkt. Bij de producenten en aanbieders van zonne-energie had deze ontwikkeling tot gevolg dat er minder capaciteit en financiën binnen deze organisaties beschikbaar gesteld werden. De samenwerking met deze partijen verloopt daardoor minder effectief dan voorheen.

- CO₂-emissiehandel

In 2003 is een start gemaakt met de voorbereidingen voor de implementatie van de Europese richtlijn inzake de CO₂-emissiehandel in de Nederlandse wetgeving. Dit moet er toe leiden dat op 1 januari 2005 bedrijven met stookinstallaties met een vermogen groter dan 20 MW en een CO₂-emissie groter dan 25.000 ton/jaar participeren in een handelssysteem met als uiteindelijk doel een verdere beperking van de CO₂-emissie.

- BANS-klimaatconvenant

In het Bestuursakkoord Nieuwe Stijl (BANS) van maart 1999 hebben Rijk, IPO en VNG afgesproken dat provincies en gemeenten hun inzet voor de reductie van de emissie van broeikasgassen gaan intensiveren. Deze afspraak is geformaliseerd in het d.d. 18 maart 2002 door genoemde partijen ondertekende BANS-klimaatconvenant: een pakket van gezamenlijke afspraken over de precieze aanpak en de wederzijdse inspanningen. Om de uitvoeringskosten van de intensivering van het klimaatbeleid te bekostigen, biedt VROM de mogelijkheid een subsidie aan te vragen op basis van de "Subsidieregeling BANS-klimaatconvenant". De subsidieregeling is weliswaar reeds op 1 maart 2002 in werking getreden, maar de uitvoering hiervan is vertraagd vanwege geschilpunten tussen het IPO en het Rijk. Met de uiteindelijk publicatie van zogeheten Prestatiekaart voor provincies (afgeleide van IPO-menukaart klimaatbeleid) eind juli 2003 is het mogelijk geworden de subsidie bij VROM aan te vragen (tot maximaal 50% van de uitvoeringskosten; periode 1 jan. 2002 - 1 jan. 2006). Voorbereidingen tot het opstellen van de subsidieaanvraag zijn eind 2003 gestart. Vaststelling door

PS en toezending aan VROM wordt voorzien in begin 2004. Met de eventuele subsidiegelden die voor Drenthe beschikbaar komen, kan extra menskracht voor de uitvoering van het Drentse Energie- en klimaatbeleid worden ingezet.

2.b Interprovinciale (IPO) ontwikkelingen

- Interprovinciale rapportage Milieu, Water, Landbouw en Natuur 2003:

Uit de IPO-monitoring blijkt dat getalsmatige gegevens over de inspanningen van de afzonderlijke provincies nog steeds niet makkelijk te verkrijgen zijn. Ook de effecten van de inspanningen zijn vaak moeilijk weer te geven. Gespecificeerde energiegegevens zijn moeilijk verkrijgbaar. De monitoringsystematiek zal daarom de komende jaren meer aandacht moeten krijgen. Daarnaast zal ook de vorm in interprovinciaal verband ter discussie worden gesteld.

De rol die de provincies spelen ten aanzien van het thema milieu en energie is vooral een initiërende en stimulerende rol. De provincies vervullen slechts zelden de rol van uitvoerder.

Ten aanzien van de resultaten van het energiebeleid blijkt uit de IPO-monitoring dat de provincies het gestelde interprovinciale doel van een opgesteld windvermogen van 1.500 MW in 2010 lijken te gaan halen en dat de toepassing van energiebesparende toepassingen in de nieuwbouw voorspoedig verloopt.

Het energieverbruik ten behoeve van de mobiliteit blijkt echter nog steeds toe te nemen. In de IPO-rapportage ontbreken gegevens over de uitstoot van CO₂ in het jaar 2003. Wel wordt aangegeven dat de uitstoot van CO₂ in 2001 nog steeds een stijgende lijn vertoonde.

- IPO Monitoring duurzame bedrijventerreinen:

Het project IPO Monitoring Duurzame bedrijventerreinen heeft tot doel het ontwikkelen van een monitoringsysteem waarmee de effectiviteit van het beleid van provincies op het gebied van duurzame bedrijventerreinen (DBT) kan worden gemeten. De monitor bestaat uit twee delen, waarbij de drie P's (People-Planet-Profit) als uitgangspunt worden gehanteerd. Deze twee delen betreffen een beleidsmonitor (monitoring van de formulering en de uitvoering van het provinciaal DBT-beleid) en een effectmonitor (monitoring van de effecten van beleid). Energie speelt zowel in de beleids-, als de effectmonitor een belangrijke rol. Het project wordt medio 2004 afgerond.

3. Het Activiteitenprogramma 2002-2005

In de Nota energiebeleid is onderscheid gemaakt in negen beleidsvelden ofwel thema's. Via het Activiteitenprogramma 2002-2005 zijn daaraan per beleidsveld al dan niet concrete projecten gekoppeld. De prioriteiten voor een bepaald jaar worden bepaald aan de hand van de jaarlijkse Werkprogramma's van de sectie Milieu Algemeen.

Hieronder wordt eerst een schets in grote lijnen gegeven. In bijlage 1 staan de projecten vermeld die in 2003 zijn uitgevoerd.

Thema 1: Energie in beleid

- LED-project (Liberalisering Energiemarkt Drenthe)

In 2003 is het LED-project Europees aanbesteed. In het kader van dit project kopen 11 Drentse gemeenten en de provincie Drenthe hun elektriciteit gezamenlijk in (gebouwen, pompen/gemalen, openbare verlichting). Bij de provincie Drenthe geldt de gezamenlijke energie-inkoop echter niet voor de energie die geleverd wordt aan het provinciehuis. Deze afwijking was noodzakelijk vanwege een langjarig contract met Essent in verband met de warmte-kracht installatie. Het LED-contract is gegund aan Rendo B.V. te Hogeveen.

De essentie van het contract is een levering voor een periode van 5 jaar gebaseerd op 100% groene stroom. Ook zijn duurzaamheidsclausules opgenomen waarbij partijen zich tot doel stellen om aan het eind van de looptijd 3 miljoen kWh op het totale contract te hebben bespaard en 1,5 miljoen kWh duurzame energie in Drenthe op te wekken. Voor dat laatste onderdeel zijn in de zogenaamde Raamovereenkomst diverse deelprojecten gedefinieerd op het gebied van b.v. zonne-energie, windenergie en biomassa.

Het project heeft veel voeten in de aarde gehad onder meer vanwege de inventarisatie en overdracht van gebruiksgegevens en het wegvallen van landelijke subsidies voor de duurzaamheidsprojecten. De officiële ondertekening zal dan ook pas in het voorjaar van 2004 plaatsvinden.

Wethouder Berends van de gemeente Assen heeft namens het LED-partners op 19 november in het Berlage-gebouw in Amsterdam uit handen van staatssecretaris Van Gennip de Nationale Duurzaam Inkopenprijs 2003 in ontvangst genomen voor het LED-project.

- **Energiekompas:**

De Noordelijke samenwerking heeft het afgelopen jaar een duidelijke impuls gekregen. Het project "Energiekompas", waarin de drie noordelijke provincies, de noordelijke milieufederaties alsmede de Gasunie, de NAM en de Novem samenwerken, heeft een duidelijke visie neergelegd in de vorm van een uiteindelijk streefbeeld en de daarvoor benodigde transitie (het rapport "Samen naar een duurzame energievoorziening in Noord-Nederland"). Ook is in dit kader een aantal gezamenlijke projecten opgestart te weten "WZI", "Kleine windmolens" en "Energiebesparing in de bestaande woningbouw". Verwezen wordt verder naar het desbetreffende rapport.

- **Energy Valley:**

In 2003 ontstond het initiatief Energy Valley met als doel de bestaande activiteiten op het gebied van energie uit te bouwen tot een breed cluster van energiegerelateerde bedrijvigheid waardoor Noord-Nederland zich op dit terrein nadrukkelijk kan gaan onderscheiden. Energy Valley kiest voor drie ontwikkelingspijlers te weten Duurzame energie, Kennisinfrastructuur en Uitbouw bestaande bedrijfsactiviteiten. Op dit moment participeren 11 'stakeholders' binnen Energy Valley (drie provincies, 4 grote gemeenten, Gasunie, NAM, RUG en de NOM). Er is een coördinatiebureau geïnstalleerd en daaromheen zijn onder meer een Raad van Advies en een Raad van Toezicht geformeerd. Energy Valley kan worden gezien als een paraplu waaronder concrete programma's en projecten, die passen binnen de strategie, verder tot ontwikkeling kunnen komen. In december is een Kompas-aanvraag toegekend waarbij in totaal (inclusief cofinanciering) voor een periode van drie jaar 2 miljoen euro is toegekend.

- **Energie Overleg Drenthe (EOD):**

De samenwerking tussen de diverse overheden in Drenthe wordt met name vorm gegeven via het structurele overleg met de gemeenten (EOD). In het verslag over 2002 werd geconstateerd dat op gemeentelijk niveau het klimaatbeleid resp. het energiebesparingsbeleid meer vorm begint te krijgen via energiescans en energiebeleidsplannen. Dit jaar valt echter waar te nemen dat de uitvoering van milieu- en energiebeleid bij diverse gemeenten onder druk komt te staan vanwege allerlei bezuinigingsmaatregelen. Activiteiten worden meer en meer beperkt tot de puur wettelijke taken.

- **Nota Intensivering energiebeleid:**

Eind 2003 is de Nota intensivering energiebeleid opgesteld. Uitvoering van het Collegeprogramma betekent intensivering van het energiebeleid op de onderdelen "Uitvoeringsprogramma biomassa", "Energy Valley", "LED" (tweede fase), "Projecten warmte-koude opslag" en de "Klimaatconferentie 2004". Dit als bijdrage vanuit Drenthe aan de transitie naar een duurzame energiehuishouding. PS zal hierover in maart 2004 een besluit nemen

Thema 2: Energie in eigen organisatie

In 2003 is op basis van het "Uitvoeringsprogramma energiebesparing en afvalpreventie" een groot aantal voorbereidingen getroffen voor de invoering van maatregelen op energiegebied binnen de provinciale organisatie.

Op basis van de inspanningen in 2003 zullen begin 2004 ongeveer 200 m² zonnepanelen voor de opwekking van duurzame energie op het dak van het provinciehuis worden geïnstalleerd. De geschatte opbrengst is op jaarbasis zo'n 16.000 kWh; vergelijkbaar met het verbruik van 6 huishoudens. Eind 2003 heeft de provincie een energiespiegel aangeschaft. Hiermee wordt zichtbaar gemaakt hoeveel energie in het provinciehuis wordt verbruikt en hoeveel toekomstige duurzame energie wordt opgewekt in relatie tot vastgestelde streefwaarden. De energiespiegel wordt begin 2004 in de hal van het provinciehuis geplaatst. Verwacht wordt dat de energiespiegel een sterke voorbeeldwerking zal hebben.

Energiespiegel

In het uitvoeringsprogramma is aangegeven dat de mate van energieverbruik een belangrijk criterium moet zijn voor de aanschaf van nieuwe apparatuur. Bij de aanschaf van nieuwe computerapparatuur (500 units) in 2003 heeft de provincie daarom gekozen voor zeer energiezuinig LCD-schermen en PC's. De oude kopieerapparaten en printers zijn in 2003 vervangen door energiezuinige machines die zowel kunnen printen als kopiëren. Dit heeft bovendien als voordeel dat er beduidend minder apparaten stand-by hoeven te staan.

In het kader van het uitvoeringsprogramma zijn offertetrajecten doorlopen voor de aanschaf van een energiemanagement-systeem en voor apparatuur op het gebied van aanwezigheidsdetectie die wordt gekoppeld aan de verlichting. Deze energiebesparende maatregelen zullen begin 2004 ingevoerd worden. Nieuw is de ontwikkeling van een tweetal projecten. Ten eerste is in 2003 gestart met een haalbaarheidsonderzoek naar duurzame energieopwekking door middel van waterkracht bij de provinciale sluisen. Ten tweede is een project opgezet voor de installatie van verschillende typen kleine windmolens in de provincie, waarvan 1 a 2 op eigen gebouwen. Beide projecten komen terug bij het thema duurzame energie.

Thema 3: Energie en duurzaam ondernemen

In 2003 is gestart met het project Parkmanagement. Er is met name door de besturen van de PMO's (Park Management Organisatie's) veel tijd en energie gestoken in de dialoog met het bedrijfsleven en gemeenten, het aanjagen van het proces en het optuigen van de juridische organisatiestructuur. De leden van de PMO's hebben, veelal in samenwerking met de gemeenten en externe adviseurs, de thema's (Duurzame)Energie, P&O, Groenonderhoud en Beheer, Combizorg, Afval en Beveiliging opgepakt en uitgediept. Het verkennen van (de collectieve) vraag en het onderhandelen met de verschillende aanbieders heeft in een aanzienlijk aantal gevallen geleid tot het afsluiten van meerjarige raamcontracten. Met het afsluiten van de raamcontracten is een aanzienlijke kostenbesparing (oplopend tot 50%) gerealiseerd en is in sommige gevallen ook concrete milieuwinst geboekt. Daarbij kan gedacht worden aan energie(besparing), inkoop van duurzame energie, afvalmanagementsystemen e.d. Ook ten aanzien van de onderwerpen telefonie, flexpool, openbaar vervoer, autorelease en levering van brandstof spelen op dit moment kansrijke trajecten.

Over het algemeen kan gezegd worden dat het totale project goed loopt, al zijn met name de "laaghangende vruchten" geoogst. Er is duidelijk voortgang geboekt, maar het realiseren van parkmanagement duurt langer dan vooraf was gedacht. De reden daarvan is eenduidig: om gezamenlijk parkmanagement van de grond te tillen is een cultuuromslag noodzakelijk, zowel bij het

bedrijfsleven alsook bij de overheid . Het is echter een gegeven dat gewoonten en gebruiken die in jaren zijn gegroeid niet zomaar kunnen worden veranderd. Bovendien wordt zwaar geleund op de inzet van de “trekkers” vanuit de bedrijven zelf. Dit brengt meteen een hoog afbreukrisico met zich mee.

Thema 4: Energie in de milieuvergunning

Ten aanzien van energie in de milieuvergunning worden drie sporen gevolgd te weten: Convenant Benchmarking Energie Efficiency, Meerjarenafspraken Energie Efficiency 2 (MJA2) en voor de resterende bedrijven energievoorschriften in de milieuvergunning waarbij de Circulaire Energie in de milieuvergunning wordt gehanteerd.

Alle daarvoor in aanmerking komende Drentse bedrijven die deelnemen aan het convenant hebben in 2003, voor zover dat niet al in de jaren daarvoor was geschied, voldaan aan hun verplichting om een energiebesparingplan in te dienen. Alle plannen zijn, zonodig met een kleine aanpassing, goedgekeurd en de bedrijven hebben een start gemaakt met de uitvoering van de plannen. De convenanten hebben een looptijd tot 2012. Begin 2005 moeten de bedrijven een geactualiseerde versie van een energiebesparingplan indienen.

Bij de niet convenantbedrijven zijn in 2003 bij ingediende vergunningaanvragen overeenkomstig de Circulaire Energie in de milieuvergunning een bij de omvang van het energiegebruik passende onderzoeksverplichting in de vergunning vastgelegd. Ook bij de beoordeling van vergunningaanvragen is het aspect energie intergraal in de beoordeling meegenomen.

Thema 5: Energie en verkeer en vervoer

- Energiebesparing openbare verlichting:

Het Plan van aanpak energiebesparing openbare verlichting (OV) is doorgeschoven naar 2004 gezien de vertraging bij de uitvoering van het LED-contract.

Wel is in 2003 een werkgroep Openbare verlichting (werkgroep-OV) opgericht, bestaande uit vertegenwoordigers van gemeenten uit Groningen en Drenthe alsmede vertegenwoordigers van deze twee provincies. Deze werkgroep heeft (onder andere) als doelstelling duidelijkheid te verkrijgen over de juridische aspecten ten aanzien van de aanbesteding van zowel de levering van energie als het onderhoud van de openbare verlichting. Aan de levering van energie ten behoeve van de openbare verlichting ligt namelijk een zogenaamd eeuwigdurend EGD-contract (nu Essent) uit 1976 ten grondslag. In het voorjaar van 2004 zal de werkgroep daarom een onderzoek laten plaatsvinden naar de juridische aspecten en de mogelijkheden om het contract beter op de huidige wensen te laten aansluiten.

- Energie uit asfalt “de Turbine”

In het kader van het stimuleren van het gebruik van energie uit asfalt is dit jaar subsidie verleend aan de gemeente Hogeveen. Deze gemeente is bezig met de ontwikkeling van het bedrijventerrein Buitenvaart II. Tussen Buitenvaart I en II komt een servicegebied “De Turbine” genaamd. Hier wordt gekeken naar onderlinge uitwisseling van warmte, koude alsmede de technische en financiële haalbaarheid van asfaltcollectoren.

Thema 6; Energie in de bouw

- Convenant duurzaam bouwen:

Op 14 februari 2002 is het Convenant Duurzaam Bouwen Drenthe 2001 door vele partijen ondertekend, waaronder de provincie en 7 gemeenten . Het Convenant vervangt het oude convenant duurzaam bouwen Drenthe uit 1997. In 2003 hebben nog enkele partijen het convenant ondertekend, waaronder 1 gemeente en een woningcorporatie.

In het Convenant Duurzaam Bouwen Drenthe 2001 zijn afspraken vastgelegd over een effectief en haalbaar basisniveau van duurzaam bouwen. Dit vereenvoudigt het maken van dubo-afspraken tussen de gemeente, opdrachtgevende partijen en uitvoerende partijen. De uitvoering van het convenant verloopt echter nog steeds moeizaam. Het knelpunt zit niet in de beschikbaarheid materialen en technieken. Veel meer zit het knelpunt bij het proces van besluitvorming, de verschillende belangen van de diverse betrokken partijen, het kostenplaatje en onbekendheid met

dubo-bouwen. De opdrachtgever voor een bouwproject (woningbouw, utiliteit of grond-weg- en waterbouw) moet over voldoende ambitie beschikken om een bouwwerk duurzaam te bouwen in plaats van traditioneel. De kosten van het toepassen van dubo-technieken en de kosten van het toekomstige onderhoud zijn een belangrijk belemmerend element in de afweging. Bij de woningbouw is tevens de van belang of bouwkvavels door de gemeente zelf worden uitgegeven. Indien dat het geval is kan de gemeente in een privaatrechtelijke overeenkomst vergaande eisen stellen aan te bouwen huizen. De monitoring van het convenant bleek in 2003 een moeilijke exercitie. De regionale consulent duurzaam bouwen (RDC) heeft bij de meeste gemeenten slechts weinig gegevens boven tafel kunnen krijgen. Het blijkt dat gemeenten de registratie van deze gegevens nog onvoldoende georganiseerd. Onduidelijk is daarom ook of de Monitoringsrapportage uitvoering convenant Duurzaam bouwen Drenthe over het jaar 2003 van voldoende kwaliteit zal zijn om er gegevens uit te putten. Op initiatief van de RDC zal in 2004 een project worden gestart om de monitoring van het Convenant Duurzaam bouwen Drenthe op een hoger niveau te tillen.

Dak van het nieuwe gemeentehuis van Tynaarlo te Vries. Bij de bouw van het gemeentehuis zijn diverse dubo-maatregelen genomen waaronder het toepassen van zonnecollectoren.

- Duurzame energie op het TT-circuit:

Met de voorgenomen inkorting van de Noordlus van het TT-circuit komt een gebied vrij van ca. 30 hectare. Op dit moment is sprake van de ontwikkeling van een Amusementspark, inclusief een beurs- en congrescentrum en hotel. Een dergelijke invulling van het gebied biedt goede kansen voor het toepassen en opwekken van duurzame energie.

Om de toepassingsmogelijkheden van duurzame energie in kaart te brengen is de provincie, gezamenlijk met de gemeente Assen en in samenwerking met o.a. het TT bestuur een traject gestart om de randvoorwaarden hiervoor vast te stellen. Op uitnodiging van de provincie is hiertoe op 13 januari j.l. een workshop georganiseerd waarbij alle van belang zijnde partijen (TT-bestuur, Projectcom, gemeente Assen, Energy Valley, NUON, Essent, Gasunie, Kropman) waren uitgenodigd. Gedurende de verkenning is gebleken dat de lijn: 'Innovatie, kennis en informatie' dragend moet zijn voor de verdere ontwikkeling van het gebied. Deze lijn benut het meest expliciet de voordelen van het TT-Circuit, namelijk de uitstraling en bekendheid van het TT-Circuit en de aanwezigheid van grote bezoekersaantallen. Indien het Amusementspark onderdeel uit maakt van een sterk totaalconcept (niet alleen toepassing van duurzame energie, maar verbreden met de overdracht van kennis en informatie i.r.t. het circuit), dan zou het park energieneutraal moeten worden ontworpen waarbij de toegepaste technieken zichtbaar gemaakt moeten worden voor het publiek. Verschillende

toepassingsmogelijkheden t.b.v. het opwekken van duurzame energie zijn als kansrijk aangemerkt, maar moeten nog nader worden uitgewerkt. Het beschreven concept kan vervolgens nader worden uitgebouwd, waarmee het een steeds grootschaliger vorm kan krijgen. Het is echter verstandig om op beperkte schaal te starten, met bijbehorende beperkte risico's, met de ambitie tot uitbouw (groeimodel).

De hiertoe benodigde investeringen (en exploitatielasten) kunnen redelijkerwijs niet tot de normale bedrijfsvoering van de ondernemers op TT-Circuit worden gerekend. Verwezenlijking moet dan ook alleen realistisch worden geacht, op het moment dat vanuit de verschillende beleidsorganen (gemeente, provincie, Rijk, Novem, etc.) financieel wordt bijgedragen. Tevens kunnen fabrikanten en leveranciers worden uitgenodigd hun kennis en kunde op het gebied van duurzame energie ten toon te stellen, in ruil voor een bijdrage (levering installaties/financiële bijdrage).

De resultaten van de eerste fase van het project zullen in 2004 verder worden uitgediept en worden getoetst op haalbaarheid.

- Investeringsprogramma Stedelijke vernieuwing I (ISV-1):

Met name op het gebied van energiebesparing en duurzame energie is nog veel mogelijk bij herstructureringsprojecten. Het blijkt dat gemeenten en woningbouwcorporaties het, in verband met de slechte economische ontwikkelingen in de bouwsector, moeilijk vinden om herstructureringsprojecten duurzaam uit te voeren.

Het voornemen was daarom om in 2003 bij de gemeenten, door middel van een checklist duurzaamheid, te inventariseren in hoeverre uitvoering wordt gegeven aan duurzaamheidsaspecten bij de uitvoering van stedelijke vernieuwingsplannen. In het voorjaar is echter landelijk door VROM een traject "Proefmonitoring voor ISV" opgestart, die deze inventarisatie doorkruiste. In 2004 moeten de gemeenten hun ISV 1 programma verantwoorden via de provincie richting VROM. In 2003 is met de gemeenten gewerkt aan proef-monitoringsrapportages. Een van de prestatievelden van het ISV is duurzaamheid, waardoor duurzaamheid als onderdeel van de proef-monitoring is meegenomen. In de loop van de ISV1 periode is het duurzaam denken verder ontwikkeld. De provincie heeft inmiddels in het ontwerp POPII meer invulling gegeven aan het begrip duurzaamheid.

Ter ondersteuning van de partijen die zijn betrokken bij stedelijke vernieuwingstrajecten is door de provincie Drenthe in het najaar van 2003 het Referentiekader Duurzame Stedelijke Ontwikkeling Drenthe opgesteld. In het najaar is aan de PCSW een overzicht gegeven van de werkzaamheden van de werkgroep Duurzaamheid in ISV (DISV) en de uitgevoerde projecten op het gebied van duurzame herstructurering

Impressiefoto van de inmiddels in aanbouw zijnde Vrije School te Assen waarvoor de provincie Drenthe in 2002 een subsidie heeft toegekend voor het toepassen van LTV

- Project WaterZijdig Inregelen (WZI):

Het waterzijdig inregelen van CV-installaties is een veelbelovende techniek, waaraan in 2000 de Nationale Toekomstprijs is toegekend. De provincie Drenthe heeft hoge verwachtingen van het besparingspotentieel van waterzijdig inregelen (WZI) en wil gemeenten, installatiebedrijven, onderwijsinstellingen en woningbouwcorporaties warm zien te krijgen voor een meerjarig Drents en noordelijk WZI-project.

In mei 2003 heeft de gemeente Coevorden de primeur gehad voor een WZI-pilot in een basisschoolgebouw. Een informatiebijeenkomst voor installatiebedrijven uit de regio op de 'ingeregelde school' is door 23 installateurs bezocht. Gebleken is dat het waterzijdig inregelen van een verwarmingsinstallatie van een schoolgebouw met slechts een geringe investering kan worden gerealiseerd, terwijl een besparing van 20% reëel wordt geacht. De gegevens over de werkelijke besparing van de pilotschool komen in het stookseizoen 2003/2004 beschikbaar.

Enkele Drentse gemeenten hebben, mede naar aanleiding van de pilot in de gemeente Coevorden, aangegeven serieus te overwegen in 2004 van start te willen gaan met CV-optimalisatie-projecten, waarbij de CV-installaties van gemeentelijke utiliteitsgebouwen waterzijdig ingeregeld worden. In overleg met de betrokken gebouwbeheerders is in december een projectopzet gemaakt. Doel is de CV-installaties in ca. 10 gemeentelijke gebouwen (voornamelijk basisscholen) waterzijdig in te laten regelen en lokale/regionale installateurs theoretische en praktische kennis te laten opdoen van WZI. Het Drenthe College wordt actief bij het Drentse en noordelijke traject betrokken. De gemeentelijke WZI-projecten worden financieel en communicatief ondersteund door de provincie.

In Noordelijk verband heeft het project 'Opschalen van WZI' tijdens de workshop van EnergieKompas een prominente plaats in het activiteitenprogramma verworven. Sinds oktober 2003 wordt door de projectgroep WZI-Noord een WZI-project op noordelijke schaal voorbereid.

Dit project moet er toe leiden dat in twee a drie jaar jaarlijks tientallen (utiliteits)gebouwen waterzijdig ingeregeld gaan worden. Hiertoe zullen gebouweigenaren en -gebruikers in Noord Nederland intensief geïnformeerd gaan worden over nut en noodzaak van WZI. Ook omvat het project zowel een opleidingstraject WZI voor de installateur in opleiding als een bijscholingstraject WZI voor de inmiddels gediplomeerde installateur. Inmiddels is een aanvraag gedaan bij Kompas om financiële middelen voor dit project te genereren.

Thema 7: Energie in de land- en tuinbouw

Er zijn geen concrete activiteiten opgenomen in het Activiteitenprogramma. Het voortouw voor initiatieven is neergelegd bij de sector. Wel wordt de sector waar mogelijk betrokken bij ontwikkelingen in het kader van biomassa. De provincie heeft financieel meegewerkt aan de organisatie van een

open dag over een mestvergister die in 2003 in Zuidvelde op een akkerbouwbedrijf is gerealiseerd. Deze mestvergister vergist verschillende soorten mest in een omgebouwde mestsilo. De warmte die bij het vergistingsproces vrijkomt wordt omgezet in electriciteit, waarmee zowel het bedrijf als de bijbehorende woning van electriciteit wordt voorzien. Het overschot aan electriciteit wordt geleverd aan het net. De vergiste mest wordt als meststof uitgereden op landbouwgronden en is heeft door de vergisting een betere structuur en kwaliteit gekregen.

De tot mestvergister omgebouwde mestsilo Zuidvelde

Thema 8: Duurzame energie

- Windenergie: BLOW

De provincie Drenthe heeft in 2001 het landelijk convenant inzake windenergie (BLOW) ondertekend en daarmee ingezet op de realisatie van 15 MW windenergie in 2010. De verwachting is dat dit vermogen in Coevorden gerealiseerd zal kunnen worden. In het ontwerp POP II is de locatie Coevorden ook opgenomen en aangegeven dat medewerking aan andere windparken, naast de locatie Coevorden, pas wordt overwogen wanneer dat voor de realisatie van de taakstelling uit de BLOW noodzakelijk is.

Het plan van aanpak voor de realisatie van het windpark voorzag erin dat het planologisch traject in 2003 kon worden afgerond en de bouw kon worden gegund. Dit tijdpad is echter niet haalbaar gebleken vanwege allerlei vertragingen in de planvorming en besluitvorming bij Defensie. Begin 2004 heeft Defensie bekend gemaakt 6 windmolens te willen plaatsen op het windpark Coevorden. De verwachting is dat het planologisch traject voor de realisatie van het windpark in 2004 kan worden opgestart.

- Windenergie: kleine windmolens

In 2003 is een start gemaakt met dit onder het Energiekompas vallende project. Doel is op termijn (2004 – 2006) in totaal 6 kleine innovatieve windturbines in de provincie te plaatsen met een gezamenlijke opbrengst van ongeveer 15.000 kWh. Op basis van een lijst met potentiële locaties wordt in het 1^e kwartaal van 2004 een zestal verschillende typen locaties geselecteerd, waarna een aanvang wordt gemaakt met de installatie en een monitoringstraject. Het project is in noordelijk verband opgezet. Actoren zijn de 3 noordelijke provincies, adviesbureau KNN, het Van Hall Instituut en 6 windmolenfabrikanten.

- Zonne-energie

Zoals in de vorige monitoringsrapportage reeds is aangegeven is het landelijk subsidiebeleid mede debet geweest aan de stagnatie op het gebied van de toepassing van zonne-energie. Immers, de kostprijs van zonnecellen is op dit moment nog dusdanig hoog dat zonder een subsidie de aanschaf niet aantrekkelijk is. Zowel voor de particulier als het bedrijfsleven is de terugverdientijd hoog. Alle activiteiten op dit terrein, zoals een "Actieprogramma zonnecellen" dat was opgezet met een aantal gemeenten en energiebedrijven, zijn daarom voorlopig stopgezet. Eind 2003 was nog onduidelijk of het Waterschap Velt en Vecht haar plannen doorzet om een werkplaats te bouwen met een groot zonnedak. Het is de bedoeling om in 2004 nadrukkelijk te kijken naar de mogelijkheid om in noordelijk verband op dit terrein meer samen te werken (bijvoorbeeld in kader van Energy valley. Met name de gemeente Leeuwarden scoort goede resultaten bij de realisatie van zonne-energieprojecten (o.a. harde clause bij verkoop grond).

Turby

- Biomassa

De rol van biomassa als het gaat om het realiseren van de doelstellingen op het gebied van duurzame energie is groot. Ongeveer 50 % van de te realiseren reductie in de uitstoot van CO₂ wil men doormiddel van het inzetten van biomassa behalen. In 2002 is de provincie Drenthe daarom gestart met het ontwikkelen van beleid rondom dit thema.

November 2002 is er een workshop georganiseerd die een bijdrage moet leveren aan het realiseren van een gedragen visie op duurzame energie uit biomassa in de provincie Drenthe. Tijdens deze workshop kwam een interessant en mogelijk kansrijk initiatief naar voren van het bedrijf HGP. Om dit initiatief te ondersteunen en de potentiële initiatiefnemer en aanbieders van biomassa nader tot elkaar te brengen heeft de provincie in mei een nieuwe workshop georganiseerd met als thema 'Vergassing van biomassa'. Dit initiatief krijgt op dit moment binnen de provincie Drenthe geen vervolg te krijgen maar wellicht wel binnen de provincie Groningen (aansluiten bij productie van methanol)..

In maart 2003 is de 'Nota biomassa, een inventarisatie van de Drents biomassastromen voor opwekking van hernieuwbare energie', tezamen met het rapport 'aanzet tot een uitvoeringsprogramma Biomassa' gereed gekomen. Naar aanleiding van deze nota heeft GS besloten om een vervolg hierop te laten maken. Eind 2003 is een start gemaakt met het opstellen van een Uitvoeringsprogramma biomassa 2004-2005. Na vaststelling zal dit uitvoeringsprogramma voor de komende 2 jaar bepalend zijn voor de activiteiten die de provincie Drenthe op het gebied van biomassa zal gaan uitvoeren. Het is de bedoeling dat de monitoring van het uitvoeringsprogramma biomassa in de monitoringsrapportage Nota energiebeleid wordt meegenomen.

Een interessante ontwikkeling is het project "Stroomdal" in Schoonebeek. Het afvalwater van ca 150 huishoudens wordt hierbij gescheiden in vier fracties. Een van de deelstromen wordt vervolgens vergist ten behoeve van de opwekking van duurzame energie. Deze decentrale zuivering is innovatief en leent zich om op veel plaatsen te worden toegepast.

In Zuidvelde (bij Norg) tenslotte is op een akkerbouwbedrijf de eerste Drentse mestvergistingsinstallatie in gebruik genomen. Uit 25.000 ton mest wordt ca 600.000 kWh aan duurzame energie gewonnen.

- Waterkracht:

De opwekking van energie door waterkracht is een nieuw project vanuit de Nota Energiebeleid. Op basis van een eerste verkennend onderzoek is eind 2003 geconcludeerd dat kleinschalige waterkracht bij een aantal Drentse sluizen een realistische optie is. In het 1^e kwartaal van 2004 wordt een beslissing genomen of een nader onderzoek uitgevoerd zal gaan worden. Een voorzichtige eerste prognose wijst uit dat een opbrengst groter dan 500.000 kWh mogelijk is.

Thema 9: Energie in het buitenland

Er zijn geen concrete activiteiten opgenomen in het Activiteitenprogramma

4. Vooruitblik 2004

Ten aanzien van een aantal items wordt hier een vooruitblik gegeven op het jaar 2004.

- Nota Energiebeleid-2:

De huidige Nota energiebeleid is in 2001 vastgesteld. Het bijbehorende Activiteitenprogramma omvat de jaren 2002-2005. Dit betekent dat in 2004 nagedacht moet worden over een vervolg op de Nota energiebeleid met een bijbehorend Activiteitenprogramma voor de jaren 2005-2007.

- Energy Valley (thema 1)

Eind 2003 is de KOMPAS-aanvraag toegekend. Het eerste jaar van Energy Valley heeft vooral in het teken gestaan van het opzetten van de samenwerkingsstructuur. In 2004 zal inhoud moeten worden gegeven aan de samenwerking. Een van de activiteiten die opgepakt zal gaan worden is te onderzoeken op welke wijze de huidige regelgeving belemmerend werkt ten aanzien van de ontwikkeling van projecten op het gebied van duurzame energie.

- openbare verlichting (thema 5)

In 2004 stelt de provincie een "Openbare verlichting beleidsplan" op. Dit OV-beleidsplan omschrijft de kaders en de uitwerking van het verlichtingsbeleid in Drenthe. Uitgangspunt blijft alleen daar verlichting te plaatsen waar dat noodzakelijk is. Elk lichtpunt dat niet wordt geplaatst bespaart plaatsings- en onderhoudskosten en ook verbruikskosten. Een ander voordeel van dit uitgangspunt is dat er energie bespaard wordt en zo een bijdrage geleverd wordt aan de CO2 reductiedoelstelling. Tevens wordt gekeken naar het aspect lichthinder. In het OV-beleidsplan zal ook worden aangegeven in welke mate andere verlichtingsbronnen toegepast kunnen worden, zoals bijvoorbeeld Light Emitting Diodes (LED's) en systemen die gebruik maken van duurzame energie.

- Monitoring convenant duurzaam bouwen Drenthe 2001(thema 6):

Samen met de Milieufederatie Drenthe en een aantal gemeenten zal een project worden gestart waarbij een nieuwe vorm van monitoring wordt ontwikkeld. Dit project, "de Drentse proeftuin" zal voor gemeenten een andere wijze van werken voor wat betreft het stimuleren van duurzaam bouwen gaan opleveren. Tijdens deze nieuwe manier van werken worden tevens monitoringsgegevens verzameld. Het doel van dit project is tevens een efficiënte manier van werken ontwikkelen waar duurzaam bouwen een volwaardige plaats in heeft. Indien mogelijk zal ook de rapportage van deze monitoringsgegevens aan de monitoringsrapportage Nota energiebeleid gekoppeld worden.

- Duurzaamheid in Investeringsprogramma Stedelijke vernieuwing (ISV-2) (thema 6):

Het jaar 2004 zal in het teken staan van de tweede periode van het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing. De programmagemeenten moeten opnieuw een Meerjaren Ontwikkelingsprogramma opstellen. Een van de prestatievelden in ISV2 is Omgevingskwaliteit. Hierin zijn de milieuthema's voor stedelijke vernieuwing opgenomen. Een belangrijk milieuthema is Energie. In IPO verband is in 2003 het project

“Milieu-inbreng in ISV2” gestart. Hiermee wordt getracht de milieudoelstellingen en – ambities te concretiseren. Doel is ondermeer het opstellen van een handzaam overzicht van milieudoelstellingen en – ambities, resulterend in meetbare verbetering van de leefomgeving bij stedelijke vernieuwing. Voor Energie worden concrete doelstellingen opgenomen. Uiteindelijk doel is dat milieu in de ISV afspraken met gemeenten een nadrukkelijker plaats krijgt.

- Biomassa (thema 6):

Een van de speerpunten van het energiebeleid van de provincie Drenthe in 2004 zal zijn het Uitvoeringsprogramma biomassa 2004-2005. Naast het uitvoeren van het eigen programma zal ook nagegaan worden op welke terreinen samengewerkt kan worden met andere partners zoals Energy Valley

- WZI-projecten (thema 6) :

De positieve resultaten van een WZI-pilot in een schoolgebouw in de gemeente Coevorden hebben, aangevuld met opgedane ervaringen in de provincie Groningen, de Drentse gemeenten overtuigd van nut en noodzaak van WZI. Daarom zullen (naar verwachting) alle Drentse gemeenten vanaf 2004 de CV-installaties van de gemeentelijke utiliteitsgebouwen door middel van WZI laten optimaliseren.

In het voorjaar van 2004 wordt een Drents WZI-project opgestart in samenwerking met gemeenten De Wolden en Coevorden, enkele lokale installatiebedrijven en (opleidings-)experts op het gebied van CV-optimalisatie. Dit project houdt in dat bij ten minste 10 basisscholen de CV-installatie wordt geoptimaliseerd (incl. het waterzijdig inregelen van radiatoren). De installateurs krijgen hiervoor zowel een theoretisch als praktische opleiding. De provincie draagt bij in de opleidingskosten (cofinanciering) van de installateurs en gemeentelijke gebouwbeheerders.

In het kader van Energiekompas worden met alle Drentse gemeenten rond de zomer van 2004 afspraken gemaakt voor deelname aan het noordelijke (en meerjarige) WZI-project. Ook het Drenthe College, Unit Installatietechniek, wordt actief betrokken bij dit noordelijke project. Gestreefd wordt vanaf het studiejaar 2005 - 2006 'waterzijdig inregelen' als structureele onderdeel op te nemen in de opleiding Installatietechniek van het Drenthe college. WZI wordt door de noordelijke partners, verenigt in EnergieKompas, gezien als opmaat voor opleidingen in de energietechniek op zowel MBO als HBO-niveau.

Ook het besparingspotentieel van WZI in het provinciehuis (in het kader van BIM) en andere provinciale gebouwen zal worden onderzocht.

5. Evaluatie

Wat betreft monitoring kan in feite onderscheid worden gemaakt tussen korte termijn doelen (veelal activiteiten) en (middel)lange termijn doelen. De korte termijn doelen uit de Nota energiebeleid kunnen relatief eenvoudig worden gemonitord. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de doelstelling om te komen tot

meer noordelijke samenwerking is gerealiseerd door het instellen van samenwerkingsverbanden zoals Energiekompas en Energy Valley of het opstellen van een Nota biomassa.

Het zijn vooral deze korte termijn doelstellingen die vertaald zijn in het Activiteitenprogramma 2002-2005. In die zin bestaat de monitoringsrapportage grotendeel uit een voortgangsverslag van dat Activiteitenprogramma. Grosso modo kan gesteld worden dat veel van de activiteiten uit het Activiteitenprogramma reeds zijn uitgevoerd en de rest goed op schema ligt. Daarnaast zijn diverse nieuwe projecten opgestart zoals het project kleine windmolens en het project waterkracht. Het enige knelpunt bij de uitvoering van het activiteitenprogramma is gelegen in de zonne-energie projecten. Deze projecten komen slechts moeilijk van de grond door de relatief hoge kosten die eraan verbonden zijn en de daardoor lange terugverdientijd. Omdat inmiddels door het gewijzigde Rijksbeleid ook de subsidies voor zonne-energie zijn afgebouwd is het moeilijk partners te vinden die grootschalig in zonne-energie willen investeren.

De doelstellingen op langere termijn zijn veel moeilijker te monitoren. Het gaat hier om doelstellingen als het realiseren van de emissiereductiedoelstellingen op het gebied van CO₂ in 2010, de bijdrage van DuBo-maatregelen aan de energiebesparing in de bouwsector of doelstellingen ten aanzien van het energieverbruik van huishoudens. Bovendien is de invloed van de provincie op dit type doelstellingen veel minder direct en soms zelfs minimaal (denk aan de invloed van de provincie op het energieverbruik ten behoeve van de mobiliteit). Om deze middellange termijn doelstellingen te kunnen monitoren beschikt de provincie veelal niet over de noodzakelijk gegevens.

Omdat de produktgroep Milieubeheer zich bewust is van de wenselijkheid van een goede monitoring van ons energiebeleid zal de produktgroep zich de komende tijd beraden over hoe een doeltreffend monitoringsprogramma kan worden opgezet.

Bijlage 1: Toelichting bij projecten

Omschrijving doelstelling conform de Begroting:

Het verminderen van de milieubelasting en het bevorderen van duurzame ontwikkeling door het realiseren van projecten in samenwerking met het bedrijfsleven, overheden, maatschappelijk organisaties en intermediairen, zowel regionaal, (inter) provinciaal als internationaal met daarbij bijzondere aandacht voor externe integratie.

Thema 1: Energie in beleid

Project:	<u>IPO-energie</u>
Doelstelling:	<ul style="list-style-type: none">- Afstemmen van interprovinciale beleidsontwikkelingen- Entameren van gezamenlijke projecten
Beoogd effect:	Invulling geven aan de (inter)provinciale bijdrage aan het klimaatbeleid.
Actoren:	<ul style="list-style-type: none">- Twaalf provincies- Ministerie van VROM
Resultaat:	<ul style="list-style-type: none">- Het IPO-vakberaad vergadert ca 8x per jaar- Nadruk in 2003 op ombouw menukaart naar prestatiekaart- Prestatiekaart vormt basis voor Vrom-subsidieregeling

Project:	<u>LED-project (Liberalisering Energiemarkt Drenthe)</u>
Doelstelling:	<ul style="list-style-type: none">- Gezamenlijke inkoop van elektriciteit- Stellen van (milieu)eisen aan inkoop van elektriciteit- Eventueel te realiseren besparingen omzetten in duurzaamheidsprojecten- Inkoop van groene stroom- Bevorderen energiemangement
Beoogd effect:	Duurzame inkoop van energie
Doelgroep:	Provinciale- en gemeentelijke diensten
Actoren:	<ul style="list-style-type: none">- Elf gemeenten- Provincie Drenthe
Resultaat:	<ul style="list-style-type: none">- Mogelijkheid voor derden om zich aan te sluiten (Motie Schaap)- Het betreft een complex project dat reeds in 2001 is gestart. In 2002 hebben alle 11 colleges van B&W alsmede het college van GS ingestemd met het Programma van Eisen. Daardoor ligt er een nagenoeg provinciebreed ambitieniveau t.a.v. de afname van grijze stroom (geen atoomstroom) en de inkoop van groene stroom. Op basis van het PvE is een leveringsbestek gemaakt dat als basis dient voor de Europese aanbesteding begin 2003.- Project is Europees aanbesteed. Contract gegund aan Rendo B.V.- Contract omvat levering van 100% groene stroom voor periode van 5 jaar- Naast levering van elektriciteit omvat project duurzaamheids traject gericht op energiebesparing en opwekking van duurzame energie <p>Het project is vertraagd o.a. omdat:</p> <ul style="list-style-type: none">- Essent slechts moeizaam in staat bleek alle noodzakelijke verbruiksgegevens te leveren (ca 5.000 objecten)- Gemeentelijke en provinciale organisaties slecht inzicht hebben in hun eigen verbruiksgegevens,- Geringe transparantie van het in 1978 afgesloten contract inzake openbare verlichting (OV) en voortdurende onduidelijkheid of OV nu als groot- dan wel kleinverbruik beschouwd moet worden.

Project:	<u>Energiekompas</u>
Doelstelling:	<ul style="list-style-type: none">- Ontwikkelen van langetermijnvisie op de toekomstige energievoorziening in Noord-Nederland- Onderzoek naar en mogelijk oprichten van strategisch samenwerkingsverband voor Noord-Nederland- Definiëren van gezamenlijke projecten

Beoogd effect: Realiseren van duurzame energievoorziening voor Noord-Nederland
Doelgroep: Eigen organisaties van provincies en energieorganisaties in het noorden
Actoren: Provincies Groningen, Friesland en Drenthe, Gasunie, NAM, Milieufederaties
Resultaat: - Rapport "Energiekompas, samen naar een duurzame energievoorziening in Noord-Nederland"
- Opstarten drietal projecten: "WZI, Kleine windmolens, Energiebesparing in de bestaande bouw"
- Organisatie workshop "Kleine windmolens", 18 nov. 2003, Gasuniegebouw

Project: **Energy Valley**
Doelstelling: - Ontwikkelen strategie om de energie activiteiten in Noord-Nederland uit te bouwen langs drie pijlers nl. Duurzame energie, Kennisinfrastructuur en (uitbouw) Bestaande bedrijfsactiviteiten .
- Vertalen (landelijke) beleidsontwikkelingen op het gebied van energiebesparing en duurzame energie naar de noordelijke situatie (transitie duurzame energievoorziening, kenniseconomie)
- Identificeren en realiseren van mogelijke nieuwe projecten (proeftuingedachte)
Beoogd effect:: - In Noord Nederland moet zich op middellange termijn een belangrijke cluster vestigen van energiegerelateerde activiteiten.
- Bijdrage aan de groei van de werkgelegenheid in Noord-Nederland
- Bijdrage aan de duurzaamheidsdoelstellingen van de drie noordelijke provincies
Doelgroep: Overheden en energiegerelateerde bedrijvigheid
Resultaat: - Er is coördinatiebureau opgericht dat is gehuisvest bij de NOM in Groningen.
- In 2003 is een Kompas-aanvraag gehonoreerd alsmede (een groot deel van) de cofinanciering.
- Er is een Raad van Advies ingesteld alsmede een ambtelijke begeleidingsgroep. Een Raad van Toezicht moet in februari 2004 worden geïnstalleerd.
- Via onderzoeksopdrachten en workshops wordt begin 2004 een beeld gekregen van de richting waarin gewerkt moet worden. In 2004 en 2005 zal EV vooral inhoudelijk haar meerwaarde moeten aantonen.

Project: **Energie Overleg Drenthe (EOD)**
Doelstelling: Afstemmen van de beleidsvoornemens op gebied van energiebesparing en duurzame energie
Beoogd effect: Invulling geven aan de provinciale bijdrage aan het klimaatbeleid
Actoren: Eigen organisaties van gemeenten, provincie en NOVEM
Resultaat: - In 2003 vijf bijeenkomsten.
- besproken onderwerpen o.a EPA's, WZI , biomassa

Project:: **Nota intensivering energiebeleid**
Doelstelling: Conform het Collegeprogramma intensivering van het energiebeleid op de onderdelen:
- Uitvoeringsprogramma biomassa 2004-2005
- Energy Valley
- Liberalisering Energiemarkt Drenthe (LED-project)
- Klimaatconferentie
- Projecten warmte-koude opslag
Beoogd effect:: Afhankelijk van de deelprojecten o.a.:
- Intensiveren van projectontwikkeling op de terreinen biomassa en wk-opslag
- Bevorderen van noordelijke samenwerking en werkgelegenheid energiesector
- Ontwikkelen langetermijnvisie (klimaatconferentie)
Doelgroep: Per deelproject verschillend.
Resultaat: - Besluitvorming PS op 17 maart 2004

- Met uitvoeringsprogramma biomassa 2004-2005 en Energy Valley is reeds
aanvang gemaakt

Thema 2: Energie in eigen organisatie

Project: **Bim Uitvoeringsprogramma (energiegedeelte)**
Doelstelling: Energieverbruik tot 2005 jaarlijks met 5% verminderen
Beoogd effect: Vermindering CO2 uitstoot
Uitdragen voorbeeldfunctie
Doelgroep: provinciale organisatie
burgers / bedrijfsleven / andere overheden
Resultaat: - Op basis van dit Uitvoeringsprogramma worden de komende jaren
diverse energiebesparingsmaatregelen uitgevoerd o.a.:

- 200m2 zonnepanelen,
- energiemanagementsysteem,
- aanwezigheidsdetectie i.v.m. verlichtingsmaatregelen
- kleine windturbine bij steunpunt WK.
- energiespiegel
- aanschaf nieuwe energiezuinige kantoorapparatuur

Thema 3 Energie en duurzaam ondernemen

Project: **Parkmanagement**
Doelstelling: creëren duurzame kwatiteit op tenminste de regionale bedrijventerreinen
Beoogd effect: in werking zetten van een proces om bij de Drentse bedrijventerreinen
een proces in werking te zetten waardoor deze overgaan tot duurzaam
parkmanagement
Doelgroep: gemeenten / bedrijven / intermediaire organisaties
Resultaat: realiseren van tenminste 6 bedrijventerreinen met een professionele
parkmanagement organisatie

Thema 4 Energie in de Milieuvergunning

Project: **Convenant Benchmarking Energie Efficiency**
Doelstelling: terugdringen CO2 emissie (uiterlijk 2012 zouden deze bedrijven tot
de wereldtop van energie-efficiency bedrijven moeten behoren
Beoogd effect: Bench-marking / energiebesparingsplannen etc (zie convenant)
Doelgroep: Bedrijven met een energieverbruik groter dan 0,5 PJ
Resultaat: Alle 6 de Drentse bedrijven doen mee met het convenant

Project: **Meerjarenafspraak Energie Efficiency**
Doelstelling: terugdringen CO2 emissie
Beoogd effect: energiebesparingsplannen maken / gebruik maken van verbredingsthema's
en LCA's
Doelgroep: Bedrijven met een significant energieverbruik kleiner dan 0,5 PJ
Resultaat: !0 Drentse bedrijven doen mee aan de Meerjarenafspraak

Project: **Circulaire Energie**
Doelstelling: terugdringen CO2 emissie
Beoogd effect: indien van toepassing energieregistratie / energiebesparingsonderzoeken /
energie quikscan's

Doelgroep: Alle overige bedrijven waarvoor de provincie bevoegd gezag is
Resultaat: uiterlijk 2005 moet in alle milieuvergunningen het energie-aspect op adequaat niveau zijn.

Thema 5 Energie en verkeer en vervoer

Project: **Energiebesparing openbare verlichting**
Doelstelling: Opstellen van beleid ten aanzien van provinciale openbare verlichting. Dit beleid schijft criteria voor kwantiteit en kwaliteit van de openbare verlichting. Het beleid wordt toegepast in het plaatsings en onderhoudsprogramma
Beoogd effect: besparing kosten en energieverbruik en bijdrage aan CO2 reductiedoelstelling
Doelgroep: - provinciale organisatie en overige wegbeheerders
- organisaties op het gebied van verkeersveiligheid
Resultaat: Een beleidsnota openbare verlichting met de mogelijkheden voor energiebesparende maatregelen. Afhankelijk van de beleidsmatige, beheersmatige en fysieke speelruimte worden een aantal scenario's uitgewerkt, waaruit de gevolgen van de inzet van alternatieve, energiebesparende verlichting in specifieke situaties duidelijk wordt.

Project: **Energie uit asfalt "De Turbine"**
Doelstelling: - Opzetten proefproject waarbij de warmte die het wegdek opneemt via straling van de zon wordt benut
- Voor optimaal resultaat de optie 'energie uit asfalt' deel uit laten maken van de energie-infrastructuur van de desbetreffende gebouwde omgeving
Beoogd effect: Beperking gebruik van fossiele brandstoffen en vermindering netto CO2-uitstoot
Doelgroep: Gemeenten, instanties op gebied van weg- en waterbouw, provincie
Resultaat: De gemeente Hogeveen gaat onderzoek uitvoeren naar de haalbaarheid in kader van de planvorming van het duurzame bedrijventerrein Buitenvaart II.

Thema 6 Energie in de bouw

Project: **Convenant duurzaam bouwen**
Doelstelling: Door middel van aanstelling van een Regionale DuBo-consulent in Drenthe die gemeenten adviseert en ondersteunt bij het opstellen en uitvoeren van duurzaam bouwen beleid de toepassing van energiebesparende maatregelen stimuleren.
Beoogd effect: Beperking gebruik fossiele brandstoffen en vermindering netto CO2-uitstoot
Doelgroep: Projectontwikkelaars, woningbouwcorporaties, gemeenten, architecten
Resultaat: - Co-financiering voor periode van 3 jaar
- DuBo-consulent benoemd per 1 maart 2003 , gestationeerd bij de Milieufederatie Drenthe

Project: **Duurzame energie op het TT-circuit**
Doelstelling: - Het project dient een bijdrage te leveren aan de provinciale doelstellingen op het gebied van CO₂ reductie en de voorgenomen transitie naar een duurzame energiehuishouding.
- Het project dient bij te dragen aan het behoud en de uitbouw van de positie van het noorden in de veranderende Nederlandse en Europese energiemarkt,

- en daarmee een positieve bijdrage te leveren aan de sociaal economische positie van het noorden, hetgeen zich onder andere dient te uiten in een toename van de werkgelegenheid
- Beoogd effect: - Door implementatie van besparingsmogelijkheden en innovatieve duurzame technieken wordt een significante bijdrage geleverd aan besparingsdoelstellingen (provinciale en gemeentelijke afgeleiden van Kyoto-afspraken) en wordt een positieve bijdrage aan de werkgelegenheid tot stand gebracht.
- Doelgroep: - TT- Bestuur, PROJECTCOM, gemeente Assen, Energy Valley, Energie leveranciers, Installatiebedrijven, Architecten, etc.
- Resultaat: - Inventarisatie mogelijkheden voor besparing en toepassing duurzame technieken, vastgelegd in een Energievisie.
- Per gebouw wordt besparingspotentieel en toepassing innovatieve technieken in beeld gebracht
- De financieringsmogelijkheden zullen in beeld worden gebracht.
- Voorstel waarin de mogelijkheden van het opzetten en uitvoeren van een opleidingstraject voor installateurs zijn uitgewerkt
- Er wordt een koppeling tot stand gebracht t.a.v. kennis en informatie;
- Projectplan waarin het proces en de doelstellingen (per fase) van het project worden beschreven
-

- Project: **Duurzaamheid in ISV (ISV-1)**
- Doelstelling: - Informatieoverdracht aan de Drentse gemeenten
- Invulling geven aan de uitwerking van duurzaamheid in herstructureringsprojecten
- Invulling geven aan eisen van duurzaamheid voor de ISV-2 periode
- beoogd effect: Concrete invulling geven aan het prestatieveld duurzaamheid in stedelijke vernieuwingsprojecten en plannen.
- doelgroep: Gemeenten.
- Resultaat: Rapportage van de afgelopen 3 jaar aan PCSW (Provinciale Commissie Stedelijke Vernieuwing en Wonen)
-

- Project: **Waterzijdig Inregelen CV-installaties (WZI)**
- Doelstelling: Organisatie en begeleiding WZI-project primair gericht op gemeentelijke utiliteitsgebouwen, teneinde besparingen van 10-20% op de stookkosten te realiseren. Subdoel betreft het opzetten en uitvoeren van training gericht op lokale installateurs
- Beoogd effect: door stimuleren gemeentelijke bijdrage aan WZI-project wordt een significante bijdrage geleverd aan besparingsdoelstellingen (provinciale en gemeentelijke afgeleiden van Kyoto-afspraken)
- Doelgroep: gemeenten (EOD + gebouwenbeheerders), Drentse installatiebedrijven
- Resultaat: - Pilot WZI op School in Sleen met geïnteresseerde installateurs
- Inventarisatie potentieel voor WZI geschikte utiliteitsgebouwen
- Per gebouw wordt besparingspotentieel WZI in beeld gebracht
- 'Plan van aanpak' waarin per gebouw is aangegeven welke eventuele technische aanpassingen aan de installatie noodzakelijk zijn, wat hiervan de kosten zijn en welke (uur-)kosten gemoeid zijn met het inregelen van de installatie
- Uitvoeringsplan 2003–2004, waarin voor de stookseizoenen 2003-2004 en 2004-2005 is aangegeven welk gebouw wordt ingeregeld
- Voorstel waarin de mogelijkheden van het opzetten en uitvoeren van een opleidingstraject voor installateurs zijn uitgewerkt
-

- Project: **Lage Temperatuur Verwarming (LTV-2): O.B.S. De Zweng, Exloo**
- Doelstelling: - Samen met gemeenten impuls geven aan grootschalige implementatie van LTV in Drenthe
- Motiveren van betrokken partijen zoals projectontwikkelaars, architecten etc

Beoogd effect: - Kwaliteitsverbetering van woningen o.a. wat betreft het binnenmilieu.
- Flexibiliteit ten aanzien van de toekomstige energievoorziening met name voor wat betreft de toepassing van duurzame energiebronnen.
- Lager energieverbruik

Doelgroep: Projectontwikkelaars, woningbouwcorporaties, architecten

Resultaat: - Tweede basisschool met LTV
- Inpassing van innovatieve technieken zoals warmtepompen en duurzaam bouwen

Project: **Lage Temperatuur Verwarming (LTV-3):**

Doelstelling: - Samen met gemeenten impuls geven aan grootschalige implementatie van LTV in Drenthe binnen Drentse nieuwbouwprojecten.
- Motiveren van betrokken partijen zoals projectontwikkelaars, architecten etc

Beoogd effect: - Kwaliteitsverbetering van woningen o.a. wat betreft het binnenmilieu.
- Flexibiliteit ten aanzien van de toekomstige energievoorziening met name voor wat betreft de toepassing van duurzame energiebronnen.
- Lager energieverbruik
- Inpassing van innovatieve technieken zoals warmtepompen en duurzaam bouwen

Doelgroep: Projectontwikkelaar, Gemeente, architecten, toekomstige bewoners.

Resultaat: Eind 2003 is gestart met de ontwikkeling van een nieuwbouwproject van 6 halfvrijstaande woningen te Tweede Exloermond. - Het project bevindt zich momenteel in de initiatief fase

Project: **Energie neutraal bouwen in de utiliteitssector (EnBo2).**

Doelstelling: Realiseren van een energieneutraal pand als voorbeeld voor de utiliteitssector. Door een combinatie van stringente energiebesparingsmaatregelen en gebruikmaking van duurzame energiebronnen is het mogelijk evenveel energie op te wekken als het gebouw zelf nodig heeft.

Beoogd effect: Beperking van gebruik fossiele brandstoffen, vermindering uitstoot Co₂.

Doelgroep: Midden- en kleinbedrijf, dienstverlenende sector, adviesbureaus, architecten, aannemers, installateurs,

Resultaat: Het project is eind 2003 gestart. Momenteel komen 2 projecten in beeld voor uitvoering. Het betreft een bouwproject op gebied van de gezondheidszorg en 1 bouwproject op gebied brandweer en hulpverleningsinstanties. Het project bevindt zich in de initiatieffase.

Project: **Noordelijke Duurzaam Bouwen Dag "De overheid als Energiefregisseur"**

Doelstelling: Vergroting van het kennisniveau bij medewerkers van gemeenten op gebied van duurzaam bouwen en energie, alsmede uitbreiding van het kennisnetwerk

Beoogd effect: Presentaties van concrete voorbeelden van innovatieve technieken op gebied van duurzaam bouwen, energiemaatregelen etc. waarmee gemeenten in de dagelijkse praktijk mee aan de slag kunnen.

Doelgroep: gemeenten

Resultaat: Op 1 april 2003 is in de Tamboer te Hoogeveen een dag georganiseerd voor medewerkers van gemeenten van de drie noordelijke provincies. Er zijn diverse workshops georganiseerd met name op gebied van duurzame energie en energiebesparingsmaatregelen. Daarnaast was er een informatiemarkt waarop diverse bedrijven, adviesbureaus, instanties zich presenteerden.

Thema 7 Energie in land- en tuinbouw

zie thema 8, biomassa, mestvergister Zuidvelde

Thema 8 Duurzame energie

Project: **Windenergie: Blow**
Doelstelling: Uitvoering landelijk convenant BLOW
Beoogd effect: realisatie 15 MW windenergie in 2010
Doelgroep: Alle mogelijke partners/investeerders
Resultaat: Defensie is bezig met de realisatie van een windmolenpark in Coevorden. Met de realisatie van dit plan zal naar verwachting de doelstelling van 15 Mw windenergie in Drenthe gehaald zijn.

Project: **Windenergie: Kleine windmolens**
Doelstelling: Plaatsing van 6 kleinschalige windturbines op verschillende soorten locaties in Drenthe.
Beoogd effect: Ervaring opdoen met de toepassing van kleinschalige windturbines (kleiner dan 15 m) en het bereiken van een toekomstige schaalvergroting.
Doelgroep: Provincie Drenthe
Resultaat: Installatie en werkend opleveren van 6 kleinschalige innovatieve windturbines

Project: **Zonne-energie: Actieprogramma zonnecellen**
Doelstelling: - Realiseren van voorbeeldprojecten op gebied van PV
- Realiseren van belangstelling voor en acceptatie van PV
- Verbreden van het draagvlak en vergroten van kennis bij de lokale installateurs en gemeenten.
- Reduceren van de kosten door samenwerking op provinciale schaal.
Beoogd effect: Beperking gebruik fossiele brandstoffen en vermindering netto CO₂-uitstoot
Doelgroep: MKB, bedrijfsleven en particulieren
Resultaat: - Na een uitgebreide voorbereiding is uiteindelijk het project gestart met 7 gemeenten, de energiebedrijven Essent en Rendo en de producenten van Shell en BP.
- Alle partijen hebben een financiële bijdrage geleverd aan dit project die daarnaast is aangevuld met een subsidie van de Novem. Dit aanvankelijke succes is flink ondermijnd door het besluit van de regering om de subsidie bedragen voor zonnecellen te bevriezen voor de rest van het jaar 2002.
- In 2003 is getracht een doorstart van het project te realiseren. Aanvankelijk wilde de Novem geen medewerking verlenen. Vervolgens haakt in september Essent en de Rendo af. Uiteindelijk is besloten het project te beëindigen. De afwikkeling van dit project zal begin 2004 worden geregeld.

Project: **Zonne-energie (PV-2): Kantoor, werkplaats Waterschap Velt en Vecht**
Doelstelling: - Bevordering toepassing zonne-energie in de gebouwde omgeving
- Uitwerking van plannen gericht op de realisatie van 1 mWp in 2005
Beoogd effect: Beperking gebruik fossiele brandstoffen en vermindering netto CO₂-uitstoot
Doelgroep: Woningbouwsector, utiliteitsbouw
Resultaat: - Integrale benadering van de bouw (zonnecellen bepalend voor ontwerp)
- Haalbaarheid vergroten door hanteren afschrijving op technische

- levensduur installaties
- Bij gebleken haalbaarheid realisatie van 2000 m2 zonnecellen (grootste PV-project tot nu toe in Drenthe)
-

Project: **Biomassa: Project 'Biomassa'**
Doelstelling: - Bevorderen bijdrage regionale biomassastromen aan de doelstellingen voor duurzame energie (10% DE in 2020, aandeel biomassa 50%)
- Het ontwikkelen van een gedragen visie m.b.t. energiewinning uit biomassa in Drenthe.
Beoogd effect: Beperking gebruik fossiele brandstoffen en vermindering netto CO2-uitstoot
Doelgroep: Gemeenten, land- en tuinbouwsector, beheersinstanties, nutsbedrijven.
Resultaat: - Workshop "Vergassing van biomassa", 9 april 2003
- Nota biomassa, een inventarisatie van de Drents biomassastromen voor opwekking van hernieuwbare energie: vastgesteld maart 2003
- rapport: Aanzet tot een uitvoeringsprogramma biomassa: vastgesteld maart 2003)
- opstellen uitvoeringsprogramma biomassa

Project: **Biomassa: Mestvergister Zuidvelde**
Doelstelling: Promoten van toepassing mestvergisting in de Landbouw door middel van het organiseren van een open dag bij de in gebruik name van de eerste Drentse mestvergister.
Beoogd effect: Informeren/enthousiasmeren van partners in de landbouwsector.
Doelgroep: Agrariers, aan de agrarische sector verwante bedrijven, burgers, overheden
Resultaat: Geslaagde open dag met een opkomst van ca. 2000 bezoekers.

Project: **Biomassa: Stroomdal**
Doelstelling: - Bevorderen bijdrage regionale biomassastromen aan de doelstellingen voor duurzame energie (10% DE in 2020, aandeel biomassa 50%)
- Verbetering waterkwaliteit effluënten resp. oppervlaktewater (Schoonebeker Diep)
- Ontlasten centrale zuiveringen
- Samenwerking tussen diverse maatschappelijke organisaties (integraal beleid)
- Uitdragen kennis integrale aanpak energie, afval en water in woonwijk
Beoogd effect: Beperking gebruik fossiele brandstoffen en vermindering netto CO2-uitstoot
Doelgroep: Waterschappen, gemeenten
Actoren: Waterschap Velt en Vecht, WMD, gemeente Emmen
Resultaat: - Kompasaanvraag ingediend en cofinanciering aangevraagd. Provincie Drenthe draagt bij vanuit Fonds Flexibel beleid
- Opzetten van organisatie die decentrale waterbehandelingsconcept moet gaan exploiteren

Project: **Waterkracht: Drentse sluzen**
Doelstelling: Onderzoeken of electriciteitsopwekking door middel van waterkracht bij de Drentse sluzen rendabel kan zijn.
Beoogd effect: Bijdrage leveren aan de opwekking van duurzame energie in Drenthe.
Doelgroep: Provincie Drenthe
Resultaat: Duidelijkheid omtrent haalbaarheid opwekking duurzame energie bij Drentse sluzen

Thema 9 Energie in het buitenland

In 2003 hebben geen activiteiten op dit gebied plaatsgevonden.

Bijlage 2 Tabellen financiële verplichtingen

Op basis Nota energiebeleid is voor de periode 2002 tot 2005 (drie jaar) jaarlijks € 226.890,11 beschikbaar.

Tabel 1: Toegekende gelden op basis van de Nota energiebeleid

thema	projectnaam	kosten
2	BIM uitvoeringsprogramma (uitvoeren)	45.380,-
5	Energie uit asfalt 'De Turbine'	22.690,-
6	Lage Temperatuur Verwarming 'De Zweng'	22.690,-
8	Kleine windmolens	25.000,-
6	Convenant duurzaam bouwen (dubo-consulent)	20.420,-
6	WZI (pilot school Sleen)	850,-
	Totaal kosten	137.060,-

Tabel 2: In behandeling zijnde projecten

thema	projectnaam	kosten
6	Energie neutraal bouwen in de utiliteitssector (EnBo-2)	22.690,-
8	Zonnecellen-3 (PV-3): Meppel, geluidswal	22.690,-
6	Lage Temperatuur Verwarming (LTV-3): "Starterswoningen 2 ^e Exl.mond'	22.690,-
	Totaal kosten	68070,-

Daarnaast zijn vanuit andere fondsen bedragen toegekend die (mede) bijdragen aan de doelstellingen op het gebied van energiebesparing en duurzame energie. Deze zijn terug te vinden in tabel 3. Omdat deze projecten niet of slechts gedeeltelijk onder de Nota Energiebeleid vallen zijn deze projecten niet altijd in het projectenoverzicht (bijlage 1) terug te vinden

Tabel 3: Overige fondsen

thema	projectnaam	financieringswijze	kosten
8	stroomdal	Fonds Flexibel Beleid	150.000,-
8	Mestvergisting Zuidvelde (open dag)	Krediet duurzame landbouw	2.270,-
8	Waterkracht Drentse sluizen	NMP	10.000,-
6	TT-circuit	NMP	9.800,-
6	Referentiekader Duurzame Stedelijke Ontwikkeling Drenthe (zie tekst ISV-1)	NMP	5.213,-
6	Workshop Energiebesparing bestaande bouw (februari 2004)	NMP	4.300,-
6	WZI (Noordelijke schaal)	NMP	67.500,-
	Totaal kosten		249083,-